

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİĞİN BOYUTLARI

BİR ANKET
ÇALIŞMASI

TÜSİAD

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİĞİN BOYUTLARI
BİR ANKET ÇALIŞMASI

İSTANBUL

13 Temmuz 1988

(Yayın No: TÜSİAD-T/88.7.117)

Cumhuriyet Cad.Ferah Apt.,233/9-10,80230 Harbiye/İstanbul

Bu raporun tamamı veya bir bölümü
TÜSİAD "Türkiye'de İşsizliğin Bo-
yutları" referansı zikredilmek
kaydıyla yayınlanabilir.

Ö N S Ö Z

Kamu yararına çalışan gönüllü bir özel sektör kuruluşu olan ve yayınlarında bilimsel ve tarafsız kalmayı amaç edinen TÜSİAD, her yıl muhtelif konularda yaptırdığı ankete dayalı bilimsel araştırmalarını bu yıl da güncel ekonomik konularda sürdürmeyi kararlaştırmıştır.

TÜSİAD, işsizlerin, işyerlerinin ve potansiyel işgücünün iş bulma konusundaki beklentileri ve yöntemlerini konu alan bu araştırma ile Türkiye'de işsizlik olgusuna bir ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de İşsizliğin Boyutları Raporu esas itibariyle BİAR A.Ş. tarafından, TÜSİAD için gerçekleştirdiği anketin sonuçlarına dayanarak hazırlanmış, rapor ile ilgili ek çalışmalar TÜSİAD Araştırma Grubu'nca gerçekleştirilmiştir.

Rapor, Güniz Bursalıoğlu tarafından yayına hazırlanmıştır.

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİĞİN BOYUTLARI
Bir Anket Çalışması

GİRİŞ	I
ÖZET VE SONUÇ	III - IX
BÖLÜM I	
İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU'NUN İŞ TALEBİYLE BAŞVURANLARDA İŞSİZLİĞİN KONUMU VE BEKLENTİLER	1
İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU'NA İŞ İÇİN BAŞVURAN İŞÇİLERE YÖNELİK ANKETİN SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI	9
BÖLÜM II	
İŞYERLERİNİN İŞÇİ TALEP PROFİLİ VE BEKLENTİLER	21
İŞYERLERİNİN İŞÇİ TALEBİNE YÖNELİK ANKETİN SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI	25
BÖLÜM III	
HERHANGİBİR İŞTE ÇALIŞMAYAN KADINLARDA İŞSİZLİĞİN KONUMU VE İŞ BEKLENTİLERİ	31
HERHANGİBİR İŞTE ÇALIŞMAYAN KADINLARA YÖNELİK ANKETİN SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI	35
BÖLÜM IV	
YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNDE İŞSİZLİĞİN KONUMU VE İŞ BEKLENTİSİ	43
ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN İŞ BEKLENTİLERİNE YÖNELİK ANKETİN SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI	49
EK 1	
İŞSİZLİKLE MÜCADELE KONUSUNDA DEVLET POLİTİKASI	59
EK 2	
SORU FORMATLARI	67

GRAFİK VE TABLOLAR

BÖLÜM I

İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Cinsiyet Durumları	11
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Öğrenim Durumları	11
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Medeni Durumları	12
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Yaş Grupları	12
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Askerlik Durumları	13
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Yabancı Dil Bilme Durumları	13
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Aradıkları İşteki Özellikler	14
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Halen Çalışma Durumları	14
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerden Halen Çalışanların Sektörleri	15
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerden Halen Çalışanların Başka İş Arama Nedenleri	15
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Daha Önce Çalışma Durumları	16
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerden Daha Önce Çalışanların Sektörleri	16
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerden Beceri Arttırma Kursuna Katılanlar	17
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerden Beceri Arttırma Kursuna Katılmak İsteyenler	17
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin Başka Yerde İş Bulma Halinde Gitmeleri	18
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin İş Arama Süreleri	18
İ.İ.B.K'na Başvuran İşçilerin İş Bulmayı Ümit Etme Durumları	19
İş ve İşçi Bulma Kurumu'na Başvuran İşçilerin İş Bulmak İçin Başvurdukları Yerlere Göre Oransal Dağılım	19

BÖLÜM II

Anket Kapsamındaki İşyerlerinin Faaliyet Konularına Göre Oransal Dağılım	27
İşyerlerinin İşçi Arama Şekil ve Kaynakları	27
İşyerlerinin İşçi Seçme Prosedürleri	28
Anket Kapsamındaki İşyerlerinin 1987 Yılında İşe Aldıkları İşçi Sayısı Durumuna Göre Oransal Dağılım	28
Anket Kapsamındaki İşyerlerinde 1987 Yılında İşten Ayrılan İşçi Sayısı Durumuna Göre Oransal Dağılım	29
Anket Kapsamındaki İşyerlerinde Halen Aranılan Toplam İşçi Sayısı Durumuna Göre Oransal Dağılım	
İşyerlerinin Aradıkları İşçilerde İstedikleri Nitelikler	30
İşyerlerinin Aradıkları İşçilerde İstedikleri Nitelikler (Yüzde yüze göre dağılım)	30

BÖLÜM III

Çalışmayan Kadınların Eğitim Düzeyi	36
Çalışmayan Kadınların Medenî Durumları	36
Çalışmayan Kadınların Yaş Grupları	37
Çalışmayan Kadınların İçinde Bulundukları Durumlar	37
Çalışmayan Kadınların Daha Önce Çalışıp Çalışmadıkları	38
Çalışmayan Kadınların Daha Önceki İşlerinden Ayrılma Nedenleri	38
Çalışmayan Kadınların Daha Önceki İşlerinde Vasıf Gerekliliği	39
Çalışmayan Kadınların Çalışmama Nedenleri	39
Çalışmayan Kadınların İş Bulma Girişimleri	40
Çalışmayan Kadınların İş Bulmada Başvurdıkları Birimler	40
Çalışmayan Kadınların İş Konusunda Aradıkları Şartlar	41
Çalışmayan Kadınların İş Buldukları Takdirde Başka Kente Gitmeleri	41

BÖLÜM IV

Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Cinsiyet Durumları	51
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Eğitimi	
Gördükleri Branşlar	51
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Part-Time Çalışma Durumları	52
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Halen Part-Time Çalışma Durumları	52
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Part-Time İş Arama Durumları	53
Part-Time Çalışmayanların Çalışmama Nedenleri	53
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Yazın Çalışmalarının Avantajına İnanmaları	54
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Ne Zaman İş Girmeyi Planladıkları	54
Ankette Kapsanan Son Sınıf Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Öğrenimlerini Tamamladıktan Sonra Nerede Ve Nasıl İş Arayacakları Durumuna Göre Oransal Dağılım	55
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Kolayca İş Bulacaklarına İnanmaları	55
Ankette Kapsanan Son Sınıf Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinden Kendi Öğrenim Dalına Uygun Bir Alanda Kolayca İş Bulabileceklerine İnananların İnanma Nedenlerine Göre Oransal Dağılım	56
Ankette Son Sınıf Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinden Kendi Öğrenim dalına Uygun Bir Alanda Kolayca İş Bulabileceklerine İnanmayanların, İnanmama Nedenlerine Göre Oransal Dağılım	56
Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinin Başka Bir Meslekte Çalışmayı İstemeleri	57
Ankette Kapsanan Son Sınıf Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinden Kendi Öğrenim Dalının Dışında Bir Başka İşte Çalışmak İstemeyenlerin İstememe Nedenlerine Göre Oransal Dağılım	57
Ankette Kapsanan Son Sınıf Üniversite ve Yüksekokul Öğrencilerinden Kendi Öğrenim Dalının Dışında Bir Başka İşte Çalışmak İstemeyenlerin İsteme Nedenlerine Göre oransal Dağılım	58

GİRİŞ

Ortaya çıkış nedenlerine göre işsizlik çeşitleri farklıdır. Örneğin, bir iş değişikliği sırasındaki işsizliğin geçici olmasına karşılık teknoloji değişikliği veya yerel nedenlerle bir şahsın işsiz olması halinde yapısal işsizlik söz konusudur. Teknik açıdan eğer işçi arz ve talebi eşit değilse reel ücretin de dengede sayılamayacağı açıktır.

Prensip itibariyle, iş talebini doğuran faktör, kamu ve özel girişimcilerin kararlarıdır. Piyasa ekonomilerinde gerçek ücret işçinin yarattığı marjinal üretimin değerine eşittir. Şayet ekonomide serbest rekabet hakim değilse veya işçilerin enflasyon beklentileri normalin üstünde ise ücretler denge seviyesinden uzaklaşabilirler. Yukardaki açıklamaların ışığında diyebiliriz ki şeffaf bir işgücü pazarı kurularak gerçek denge ücreti anlaşılmadan işsizliğin gerçek boyutları ve nedenleri sağlıklı bir şekilde tahlil edilemez.

İşsizliğin bir taraftan gerçek ücret, diğer yünden kârla ilgili olması yorumcuların eğilimlerine göre konuyu değişik ifade etmelerine neden olmuştur. Bazıları nüfustan hareket eder ve işgücü fazlası rakamlarına bakarak sosyal patlamalardan bahsedebilirken, diğerleri haklı olarak açık işsiz rakamlarının benzer ülkelere göre büyük farklılık göstermediğini belirtebilirler. Ayrıntılara girmeden enflasyonun hızlanmasına neden olmayan açık işsizlik oranının saptanması konusunun ekonomistlerin tartışmasına baz teşkil ettiği söylenebilir. İşçilerin reel ücret talepleri ile girişimcilerin kâr beklentilerinin birleştiği noktadaki bu orana erişmede yapılacak hatalar şüphesiz gerçek işsizlik oranlarını etkileyecektir.

İş pazarındaki münhaller zamanında sonuçlanmazsa işsizlik artmış görünebilir, münhalleri bilinmezse ücretler gereksiz yere artabilir, ayrıca, 'çalışanların sık sık' iş değiştirmeleri işsizliği artmış gösterebilir. İşsizlerin süratle eğitiminin yapılması ise işsizliği azaltabilir.

Genel fiyat seviyesi ile işsizlik oranları arasında belli değişim oranları vardır. Yani, hükümetler genel talebi arttırarak istihdamı belli sınırlar içinde arttırabilir veya azaltabilirler. Ancak, enflasyon tehlikesi olduğu zaman hükümetlerin işsizliği bahane ederek enflasyonist talep artışlarına gitmeleri hiçbir veçhile tasvip edilemez. Zira, bu bir anlamda bir hastalıktan kurtulmak için başka hastalığı yeğlemeye benzetilebilir.

TÜSİAD, Türkiye'de iş piyasasının oluşturulmasına ve iş bulma hizmetlerinin etkin çalışmasına bir tartışma zemini hazırlama amacıyla işsizlik konusundaki bu araştırmayı yaptırmıştır.

Ülkemizde iş bulma hizmetlerinin süratle özelleştirilmesi her ilde ve ilçede yüzlerce kişinin iş bulmasına neden olacaktır. Piyasa ekonomisinde iş bulma hizmetinin devlet tekelinde olması zorunluluğu yoktur. Özel sektör kendi iş bulma bürolarını serbestçe açabilmelidir. TÜSİAD'ın daha önce yaptığı bir anket çalışması esasen özel sektörün resmi iş bulma hizmetlerinden yararlanmadığını ortaya koymuş bulunmaktadır.

Ülkemizde işsizlikle ilgili istatistiklerin uluslararası standartlar niteliğinde olması için gerekli çalışmaların bir an önce sonuçlandırılmasını ümit ediyoruz.

ÖZET VE SONUÇ

Türkiye'de işsizliğin gerçek boyutlarının saptanması istekli ve isteksiz işsizlik olgularının ve işsizlerin en çok kullandığı iş arama yöntemlerinin belirlenmesi amacıyla TÜSİAD bir anket yaptırmıştır.

Ankette işgücünün verim düşüklüğü ve gizli işsizlik üzerinde durulmamış, kırsal bölgede işgücünün büyük bir kısmının şu veya bu şekilde bir tarımsal faaliyet içinde bulunduğu varsayıldığından, sadece kentsel kesim kapsamıştır. Araştırmanın saha çalışması kentsel kesimde işsizliğin en fazla olduğu üç büyük ilimiz İstanbul, Ankara ve İzmir ile orta büyüklükteki şehirleri temsilen Sakarya'da uygulanmıştır.

Araştırmada işgücü arzı ile işgücü talebi incelenmiş, ayrıca iş aramayan çalışabilir yaştaki nüfus ile çok yakın sürede vasıflı işgücüne katılacak ve işgücü arzı olacak nüfus da kapsamıştır. Bu nedenle araştırma amacına uygun olarak saha çalışmasında dört ayrı kesimi kapsayan, dört ayrı anket yukarda sözü edilen illerde uygulanmıştır.

Bunlar:

1. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na İş Talebiyle Başvuranlarda İşsizliğin Konumu ve Beklentiler:

Bu kesimi kapsamak için İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yukarda sözü edilen illerdeki Şube Müdürlüklerine iş için başvuranlardan tesadüfi örnekleme metoduyla 350 kişi seçilmiş ve kendileriyle yüzyüze görüşülerek Ek 2'deki anket formu doldurulmuştur. Anket ile bu kesimin;

- Demografik nitelikleri,
- Mesleki ve eğitim durumları,
- Aradıkları işin niteliği,
- Bekledikleri ücret,

- Halen bir işte çalışıp-çalışmadıkları,
- İş arama süreleri,
- İş bulma beklenti ve özellikleri öğrenmeye çalışılmıştır.

Anket neticesi elde edilen belli başlı bulgular şunlardır:

İş için başvuranların,

- Büyük çoğunluğu erkektir (Yüzde 94.6)
- Yarıdan fazlası ilkokul mezunudur (Yüzde 52.7)
- Büyük çoğunluğu 20-30 yaş arasındaki genç nüfustur (Yüzde 78.4)
- Aradıkları işin özelliklerinin başında para gelmektedir (Yüzde 59.5)
- Yüzde 32.4'ü halen bir işte çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Yeni bir iş arama gerekçesi olarak da "paranın tatmin etmemesi"ni gösterenlerin oranı yüzde 66.7'dir.
- Herhangibir "Beceri Kazandırma Kursu"na katılanların oranı çok düşüktür (Yüzde 9.5)
- Yüzde 33.8'i "1 yıldan fazla" bir süreden beri iş aradıklarını beyan etmişlerdir.
- Kurum yanında diğer vasıtalarla da iş arayanların oranı oldukça yüksektir (Yüzde 87.9)

Kuruma halen çalışıyor olmasına rağmen daha iyi şartlarla iş bulmak için başvuran yüzde 32'lik kesimin bir kısmı friksiyonel işsiz olarak nitelendirilebilir. Ancak, Kurum kayıtlarında, 1987 yılı içinde yapılan başvuruların sadece 9.8'i friksiyonel işsiz, yüzde 87'si açık işsiz olarak görülmektedir. Kurum'a başvuranların yanıltıcı beyanda bulunmaları ve iş bulduktan sonra kayıtlarını sildirmemeleri nedeni ile işsizlik rakamları ve oranlar arasında bu gibi çelişkiler olabilmektedir.

Öte yandan, Kurum'a başvuranların büyük bir kısmının niteliksiz işgücü olmasına rağmen Beceri Kazandırma Kursu'na katılanların oranının sadece yüzde 9.5 olduğu saptanmıştır. Bu kurslara katılmak isteyenlerin oranı ise yüzde 39'dur. Kişilere vasıf kazandırmayı amaçlayan bu kurslar ile ilgili tanıtıcı bilgilerin eksikliği nedeni ile katılım eğiliminin düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Kurum'la iş bulmak için başvuranların yüzde 32.4'ü yakın dost ve akrabalar vasıtası ile, yüzde 31.1'i gazetelerdeki ilanlar ve yüzde 14.5'inin açılan sınavlara katılma ile de iş aradıkları anlaşılmaktadır. Bazen işsizlerin bu yollardan birkaçını birarada uyguladıkları anlaşılmıştır.

2. İşverenlerin İşçi Talep Profili ve Beklentileri:

İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuran kimseler kapsanarak işsizlikle işgücü arzı incelemesine karşılık, işgücü talebini araştırmak üzere kapsamda bulunan dört ilde değişik sanayi sektörlerinde ve değişik büyüklükteki 200 işyeri Sanayi Odaları (Sakarya'da Sanayi ve Ticaret Odası) kayıtlarından tesadüfi örnekleme metoduyla seçilmiş işyerleri ziyaret edilerek ilgililerle görüşülmüş ve ekteki soru formu doldurulmuştur. Bu anket ile;

- İşyerlerinin işçi arama şekil ve kaynakları,
- İşçi seçme ve işe alma prosedürleri,
- İşe alınacak işçide aranılan özellikler,
- Ödenebilecek ücretler

gibi konular tesbit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular şunlardır:

- Tanıdık, dost ve akraba vasıtasıyla işçi arayan işverenler sayısı yüzde 71.8' dir. İş ve İşçi Bulma Kurumu vasıtasıyla işçi arayan işverenler ise sadece yüzde 10.3'tür.
- İşverenlerden yüzde 48.7'si işçiyi deneme yolu ile seçmekte, yüzde 41'i tavsiye ve referansa göre işçi almaktadır.
- İşverenlerin alacakları işçide aradıkları vasıfların başında iş tecrübesi gelmektedir (Yüzde 87.2). Cinsiyet ögesi ikinci sırada yaş konumu üçüncü sırada yer almaktadır.

TÜSİAD tarafından Aralık 1987 yılında iş dünyasının sorunlarını belirlemek amacı ile 1004 firma yöneticisi ile yüzyüze görüşme metoduyla yaptırılan anket de işverenlerin eleman bulma amacı ile başvurdukları yöntemler ile yukardakiler ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu anket ile işverenlerin sadece yüzde 3'ünün İş ve İşçi Bulma Kurumu, yüzde 42'sinin basın ilanları, yüzde 28.5'inin tanıdık, tavsiye ile, yüzde 15.3'ünün ise basın dışı ilanlar ile (el, duvar vb.) eleman aradıkları belirlenmiştir.

Eleman açığı nedeniyle İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuranların kamu kesimi ağırlıklı olması, yasal zorunluluktan doğmaktadır.

Kurum'un 1987 yılında işe yerleştirmek üzere işyerlerine yolladığı 786 bin işsizden, 242 bin kişinin "işyerine gitmediği", 55 bininin "verilen işi kabul etmediği", 305 bininin ise "işverence uygun bulunmadığı" görülmektedir. Bir başka anlatımla; iş için yollananların yüzde 40'ı işi "iradi" olarak kabul etmemektedirler.

3. Herhangibir işte Çalışmayan Ev Kadınlarında İşsizliğin Konumu ve Beklentiler:

Araştırmanın bu kesimi için de, kapsamdaki dört ilde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklı mahalle ve semtlerden tesadüfi örnekleme metoduyla seçilen 324 ev kadınıyla yüzyüze görüşülerek Ek 2'deki soru formu doldurulmuştur. Bu anket ile de;

- Halen bir işte çalışmayan ev kadınlarının demografik nitelikleri,
- Eğitim ve meslek durumları,
- Daha önce herhangibir işte çalışıp-çalışmadıkları, çalışanların ayrılma nedenleri,
- Çalışmama nedenleri,
- Daha önce iş arayıp-aramadıkları

gibi özellikler tesbite çalışılmıştır. Halen iş arayan ev kadınları bu kapsamda olmayıp, işsiz kapsamındadır. Ev kadınlarında işsizliğin konumu ve beklentileri

Araştırma bulguları şunlardır:

- Çalışmayan ev kadınlarının yüzde 34.7'si lise ve dengi, yüzde 19.8'i ortaokul ve dengi, yüzde 30.6'sı ise ilkokul mezunudur.
- Çalışmayan ev kadınlarının yüzde 83.6'sı evlidir.
- Bunların yüzde 48.8'i "hiçbir mesleği olmayan ev hanımı/kızı"dır.
- Bunlardan yüzde 43'ünün kısa süreli de olsa önceden beri bir çalışma ve iş hayatları vardır.

- Ev kadınlarından herhangi bir işte çalışmamış olan yüzde 57'lik kesimde çalışmama nedeni olarak "ev işlerim çok" diyenlerin oranı yüzde 40.1, "eşim veya babam izin vermiyor" diyenlerin oranı ise yüzde 24.4'tür.
- Çalışmayan kadınların yüzde 84'ünün çeşitli nedenlerle iş aramadığı, sadece yüzde 2.2'sinin aktif olarak iş aradığı, ancak henüz bulamadığı için çalışmadığı; diğerlerinin ise niteliksizlikleri ve uygun iş bulacaklarına inanmadıkları için çalışmadıkları anlaşılmıştır.
- Çalışmayan ev kadınlarından yüzde 84.8'i iş bulmak için herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

Çalışmayan kadınlar içinde yüzde 15'lik kesim bir işte çalışmak için girişimde bulunmuştur. Ancak saha çalışmasında ortaya çıkan bu bulgunun iş ve işçi Bulma Kurumu'ndaki resmi kayıtların üzerinde olması, bu girişimlerin çoğu kez endirekt dost-akraba çevresiyle, dolayısıyla sistematik olmayan çabalarla yürütüldüğünü göstermektedir.

Çalışmak isteginde olan kadınların südece yüzde 4'ünün halen yaşadıkları kent dışında çalışabileceklerini beyan etmeleri, evlilik ve aile yapısı şeklindeki engellerin istihdamın şekillendirilmesi bakımından Türk toplumunda büyük bir engel oluşturduğunu göstermektedir.

4. Üniversite Veya Yüksekokul Son Sınıf Öğrencilerinde İşsizliğin Konumu ve İş Beklentileri:

Vasıflı işgücünün işsiz kalması veya meslek ve branşı dışında bir başka işte istihdam edilmesinin ülke ekonomisi bakımından önemli bir kayıp olacağı gözönüne alınarak çok yakın bir süre sonra işgücü arzına katılacak üniversite ve yüksekokul öğrencileri araştırma kapsamına alınmıştır. Bunun için yukarda belirtilen illerdeki üniversite ve yüksekokul öğrencilerinden 320 öğrenci değişik fakülte ve branşlardan tesadüfi örnekleme metoduyla seçilmiş ve Ek 2'deki anket formu yüzyüze görüşme metoduyla doldurulmuştur. Bu araştırma ile son sınıf öğrencilerinin;

- İş arama ve işe girme planları,
- İş imkanlarını tanıma ölçüleri,

- Öğrencilik sırasında part-time çalışma durumu,
- Öğrenim branşı ve mesleği ile ilgili iş bulma beklentileri,
- Öğrenim ve mesleği dışında bir işte çalışma eğilimleri

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen başlıca bulgular şunlardır:

- Bu öğrencilerin yüzde 61.2'si okulu bitirdikten hemen sonra bir işe girmeyi planlamaktadır, yüzde 8.8'i ise ne zaman iş bulursa o zaman çalışmaya başlayacağını beyan etmiştir.
- Kendi öğrenim dalı dışında bir başka işte çalışabileceğini söyleyenlerin oranı ise yüzde 27.5'tir. Buna gerekçe olarak da "Daha çok para kazanabileceğim için" diyenlerin oranı, kendi içinde yüzde 31.8'dir.
- Öğrencilerin yüzde 22.5'i özel şirkette ve ilan yolu ile başvurarak iş arayacaklarını belirtmiştir. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuracağını beyan eden öğrenci sayısı sadece yüzde 1.3'tür.

Öğrencilerden alınan bu cevaplar Kurum'a başvuranların çoğunluğunun vasıfsız işçiler olduğu bulgusunu destekler niteliktedir. Öte yandan Kurum'a genellikle az nitelikli ve tecrübe gerektirmeyen işlerin intikal ettiği, mimar, yönetici, doktor gibi üst düzey eleman taleplerinin olmadığı göz önüne alınırsa, bu konumdaki iş arayanların İş ve İşçi Bulma Kurumu faaliyetlerinden hiç yararlanmadıkları daha iyi anlaşılabilir.

Üniversite ve yüksekokul öğrencileri arasında yüzde 60'ının daha önce bir işte çalışmadığı, buna karşılık yüzde 40'ının part-time ağırlıklı olarak bir işte çalıştıkları belirlenmiştir.

Daha önce bir işte çalışanların içinde halen çalışanların oranı yüzde 44, çalışmayanların oranı ise yüzde 56'dır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun çalışma metodları itibariyle iş piyasasında henüz nazım bir rol oynamadığından Kurum'a yapılan müracaatların toplam iş talebi ve işsizlik durumunu aksettirdiğini söylemek güçtür.

İşverenlerin birçoğu daha çok eş-dost kanalı ve ilan yoluyla iş ararken, Kurum'a iş için başvuranların da büyük bir kısmının ağırlıklı olarak diğer kanalları

da denedikleri gör÷lmektedir. Bu durumda cari işsizliğin boyutlarını saptamak için milli işgücü arz ve talebinin serbestçe karşılaşacağı piyasalara ihtiyaç vardır.

Bu amaçla özel sektöre iş bulma büroları kurma ve işsizlere iş bulma faaliyetlerine girişme konusunda serbesti sağlanması gerekmektedir. Bilgisayarlar yardımı ile iller itibariyle bu bürolardan sağlanan rakamlar toplanarak ülkemizde gerçek işsizliğin seyri konusunda daha güvenilir istatistiklerin toplanması mümkün olacaktır.

BÖLÜM I

İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU'NA İŞ TALEBİYLE BAŞVURANLARDA İŞSİZLİĞİN KONUSU VE BEKLENTİLER

I. GİRİŞ

Türkiye'de işsizlik konusunda tanım ve buna dayalı olarak veri farklılıkları vardır. DİE; iş aramayan kişileri "işsiz" kabul etmemekte, yalnızca "iş olma-yan", "çalışmaya hazır" ve "iş aramakta" olan kişileri işsiz olarak tanımla-maktadır. DPT; çalışma çağı nüfusundan (15+ yaş), sivil işgücü talebi ve faal olmayanlar (öğrenciler, ev kadınları, emekliler, mahkumlar, irad sahipleri) toplamının düşürülmesiyle işsizlik rakamını bulmaktadır.

Farklı kapsamdaki tanımlar ışığında DPT'na göre 1986 yılında toplam işsiz sayı-sı 3.2 milyon kişi civarında iken, DİE'ne göre aynı yıl işsiz sayısı yaklaşık 960 bin kişidir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise 1984 yılında toplam işsiz sayısı 2.3 milyon kişi olarak görülmektedir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre 1989 yılında da bu rakam değişmeyecektir. Plan'da öngörülen kal-kınma hızının gerçekleşmesi ve buna ek olarak uygulanacak ekonomik ve sosyal politika tedbirleri sonucunda Beşinci Plan döneminde mevcut işgücü fazlasının mutlak sayı olarak 1984'teki düzeyini aşmaması ve işsizlik oranının gerilemesi mümkün olacaktır.

Gerek DPT'nın işsizlik rakamı ve gerekse Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın projeksiyonları gerçekte Türkiye'deki işsizliği tam olarak yansıtmamaktadır. İşsiz sınıflamasına tabi olan kişiler içinde friksiyonel -belli bir işi olduğu halde daha iyisini bulmak ümidiyle yine de iş arayanlar- işsizlerin sayısı oldukça fazladır. Bu durum ise, gerçekten hiçbir işi olmayan açık işsiz raka-mının şişmesine yol açmaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun kayıtlarına bakıldığında şu bulguları görmek mümkündür:

1. 1986 yılında Kurum'a 580.109 kişi, 1987 yılında ise 482.087 kişi başvurmuştur. Başvurulardaki azalma oranı yüzde 16.9'dur.
2. 1986 yılında Kurum'a başvuranların yüzde 17.6'sını kadınlar, yüzde 82.4'ünü erkekler oluştururken, 1987 yılında başvuruların yüzde 20.8'ini kadınların, yüzde 79.2'sini ise erkeklerin yaptığı görülmektedir.
3. 1986 yılında Kurum'a başvuran açık işsizlerin oranı yüzde 81.5, friksiyonel işsizlerin oranı yüzde 16.1 ve kalan emekli, sakat ve eski hükümlülerin oranı ise yüzde 2.4'tür. 1987 yılında Kuruma başvuran açık işsizlerin oranı yüzde 87, friksiyonel işsizlerin oranı yüzde 9.8 ve diğer iş arayanların oranı ise yüzde 3.2'dir.
4. 1986 yılında Kurum'a başvuran erkeklerin yüzde 44.1 ile "20-24" yaş grubunda, kadınların ise yüzde 61.4 ile "25-29" yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Eğitim düzeylerine göre erkeklerden ilkokul mezunu olanların oranı yüzde 65.6 iken, kadınlarda bu oran yüzde 67'dir.
5. 1987 yılı sonunda DPT tahminlerine göre işgücü fazlası 2.7 milyondur. Bunun yüzde 2.8'ini "15+" yaştaki gizli işsizler oluşturmaktadır. 1987 yılı sonunda daha önceki yıllardan devirle birlikte Kurum'dan iş isteyenlerin sayısı 1.6 milyondur. Bunlardan açık işsiz olanların sayısı 1.1 milyondur. Bunların yüzde 82'si erkek, kalan yüzde 18'i kadındır. Yine yüzde 43'ü "20-24" yaş grubunda, yüzde 12'si "15-19" yaş grubundadır. Eğitim düzeyleri olarak yüzde 53'ü ilkokul mezunu iken, ancak yüzde 1.5'i üniversite mezunudur.
6. 1988 yılı için DPT'nin tahmin ettiği işgücü arzı 19 milyon ve işgücü talebi de 16.8 milyondur. Tahminlere göre 1988 yılı işsizlik rakamı 2.2 milyon olacaktır.
7. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na genelde kamu sektörü, özel sektöre göre işçi talebiyle daha çok başvurmaktadır. Kamu sektörü işçi temini için yasal zorunluluk olarak Kuruma başvurmak zorundadır. Özel sektörün ise böyle bir yasal zorunluluğu yoktur.
8. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na iş için başvuranların büyük çoğunluğu vasıfsız nitelikteki işçilerdir. Düz lise mezunlarını da vasıfsız saydığımız takdirde Kuruma iş için başvuranların yüzde 91-92'si vasıfsız işgücü niteliğindedir.

9. İş için Kurum'abaşvuranların, teknik nitelikleri ve vasıfları konularındaki beyanları esas alınmaktadır. Bazı kereler yanlış beyanda bulunmaktadır. Bunların tesbiti için mesleki kriter sınavı gerekmektedir. Kurum'un böyle bir görev, yetki ve imkanı ise yoktur.
10. İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun esas görevi istihdam yaratmak değil, açık işe işsizleri yerleştirmektir. Açık işlerden Kurum'a genellikle, daha az nitelik ve tecrübe gerekli olmayan işler intikal etmekte, diğerleri etmemektedir. Kurum'a örneğin düz işçi, sanayi veya inşaat işçisi talepleri en fazla gelirken, mühendis, yönetici gibi üst düzey eleman talebi gelmemektedir.
11. Kurum'a intikal eden işlerden bazıları için, bazı vasıflar aranmaktadır. Ancak bu vasıfları taşıyan işçileri her zaman bulmak kolay olmamaktadır. Bu nedenle Kurum, son yıllarda aranan işçi niteliğine uygun olarak, işçilere belirli bir vasıf kazandırmaya çalışmaktadır. Bu sayede işsizlere iş bulmak imkanları büyük ölçüde artmaktadır.
12. Kurum'a başvuran işçiler genellikle asgari ücret ödenen işlerde çalışmak istememektedir. Özel sektör yerine daha çok kamu sektörünü tercih etmektedir. Bunun başlıca nedeni kamu sektöründe işin sürekli olması ve iş güvencesinin fazlalığıdır.
13. İş ve İşçi Bulma Kurumu iş için başvuranların ortalama yüzde 53'ünü bir işe yerleştirebilmektedir. Geriye kalanlar ise iş beklemektedir. İş bekleyenlerin yüzde 78'i (848 bin civarında), bir yıldan daha fazla bir süreden beri iş beklemektedir. Kurum'a başvuran işçilerden, iş için Kurum tarafından özel sektöre gönderilen işçilerden yüzde 31'i işyerine hiç gitmemiş ve yüzde 7'si ise işi kabul etmemiş bulunmaktadır.
14. İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan beklenen hizmetlerin alınabilmesi için kısa süreli mesleki eğitim yapmasına imkan sağlayacak organizasyona gitmesine yardımcı olmak gerekmektedir.

Türkiye'de işsizliğin gerçek boyutlarını saptamaya yönelik olarak yapılan bu araştırma, İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan rastgele seçmeyle alınan,

Türkiye için temsili özellik taşıyan İstanbul, İzmir ve Ankara illeri ile Sakarya ilinde İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda kayıtlı işçilerin adreslerine gidilerek yüzyüze görüşme ve derinleşme mülakat (deep-interview) tekniği uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

II. BULGULAR:

1. Ankette kapsanan ve Kurum'da kayıtlı işçilerin* yüzde 94.6'sını erkekler, yüzde 5.4'ünü de kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların Kurum'a başvuruları erkeklere göre oldukça düşüktür (GRAFİK:1).
2. Kurum'da kaydı bulunan ve ankette kapsanan işçilerin öğrenim durumları incelendiğinde; yarıdan fazlasının (yüzde 52.7) ilkokul mezunu, yüzde 20.3'ünün ortaokul mezunu, yüzde 14.9'unun lise mezunu, yüzde 8.1'inin meslek okulu mezunu, yüzde 2.6'sının fakülte veya yüksekokul mezunu ve yüzde 1.4'ünün de okuryazar, ancak okul bitirmemiş olduğu saptanmıştır. (GRAFİK:2)
3. Söz konusu işçilerden medeni durum olarak yüzde 51.4'ünün "Evli", yüzde 44.6'sının "hiç evlenmemiş", yüzde 2.6'sının "Boşanmış" ve yüzde 1.4'ünün de "Eşi ölmüş" durumdadır. (GRAFİK:3)
4. Anket kapsamındaki Kurum'da kaydı olan işçiler yaş gruplarına göre şu dağılımı göstermektedir:
"20-30" yaş arası; Erkeklerin oranı yüzde 74.3 kadınların oranı yüzde 4.1,
"31-40" yaş arası; Erkeklerin oranı yüzde 14.9, kadınların oranı yüzde 1.3,
"41+" yaşda ; Erkeklerin oranı yüzde 5.4'tür.
Bu dağılım, özellikle erkeklerde "20-30" yaş grubunda işsizliğin yoğunlaştığını göstermektedir. (GRAFİK:4)
5. İşsiz olduğunu beyan ederek Kurum'a kayıt yaptıran ve anket kapsamında bulunan erkek işçilerden yüzde 94.3'ünün askerliğini yaptığı, kalan yüzde 5.7'sinin ise henüz yapmadığı anlaşılmıştır. (GRAFİK:5)
6. Ankette kapsanan ve Kurum'da kayıtlı olan işçilerden yüzde 17.6'sı yabancı dil bildiğini belirtirken, yüzde 67.6'sı bilmediğini, ve yüzde 14.8'i de çok az bildiğini ifade etmiştir. (GRAFİK:6). Ancak bu verinin bir beyana dayandığı dikkate alınmalıdır.
7. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuranların aradıkları işin özelliklerinin başında yüzde 59.5 ile "para" gelmekte, onu yüzde 33.8 ile "sosyal güvenlik" ve yüzde 6.7 ile de "işyeri huzuru" izlemektedir. (GRAFİK:7)
8. İşsiz olduğunu beyan ederek Kuruma kayıt yaptıran ve anket kapsamında yer alan işçilerden yüzde 32.4'ü halen bir işte çalışıyor olduklarını, yüzde 67.6'sı ise hala işsiz olduklarını ifade etmişlerdir. (GRAFİK:8) Çalışıyor

* 1988 ve daha önceki yıllarda Kurum'a iş için başvuran ve henüz kendilerine iş bulunamayanlar.

olmasına rağmen Kuruma, daha iyi şartlarda iş bulabilme amacıyla "işsizim" diye başvuran bu yüzde 32.4'lük kesim aslında açık işsiz değil, iktisat teorisindeki karşılığıyla "friksiyonel" işsizdir. Oysa Kurum kayıtlarında, 1987 yılı içinde başvuranların sadece yüzde 9.8'i friksiyonel işsiz olarak yer almakta iken, yüzde 87.2'si de açık işsiz olarak gözükmektedir. Bu oranlardaki çelişki Kurum'a kayıt yaptıran kişilerin yanıltıcı beyanda bulunmalarından ve iş bulduktan sonra kayıtlarını sildirmemelerinden kaynaklanmaktadır.

9. Kurum'da kaydı bulunmasına rağmen halen bir işte çalışıyor olan yüzde 32.4'lük kesimin çalıştıkları sektörlerle göre dağılımları araştırılınca; yüzde 41.7'sinin "Hizmet sektöründe", yüzde 39.6'sının "İmalat sanayiinde", yüzde 14.6'sının "İnşaat ve ticaret sektöründe" ve kalan yüzde 4.1'inin de "Tarıma yönelik iş kollarında" çalıştıkları saptanmıştır (GRAFİK:9)
10. Ankette kapsanan ve Kurum'da kayıtlı olan işçilerden halen bir işte çalışıyor olmasına rağmen iş arayanların, yüzde 66.7'si "Paranın tatmin etmemesi", yüzde 25'i "Sosyal güvenliği olmaması" ve yüzde 8.3'ü de "İşyeri huzursuzluğu" gerekçesiyle iş ve işçi Bulma Kurumu'na kayıt yaptırmışlar ve/veya daha önceki kayıtlarını sildirmemişlerdir (GRAFİK:10).
11. Ankette kapsanan, Kurum'da kaydı olan ve halen de bir işte çalışmayan işçilerin (yüzde 67.6'lık bir kesim) yüzde 84'ü daha önce herhangi bir işte çalışmış olduğunu, yüzde 16'sı ise şimdiye kadar hiçbir işte çalışmadığını ifade etmiştir (GRAFİK:11).
12. Söz konusu anket kapsamındaki şu an çalışmayan ancak daha önce bir işte çalışmış olan ve Kurum'da kayıtlı işçilerden (yüzde 84'lük kesim) yüzde 40.5'inin daha önce "İmalat sanayiinde", yüzde 33.3'ünün "İnşaat ve ticaret sektöründe", yüzde 23.8'inin "Hizmet sektöründe" ve yüzde 2.4'ünün de "Tarıma yönelik iş kollarında" çalışmış oldukları tesbit edilmiştir (GRAFİK:12).
13. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na kayıtlı olan işsizlerden Devlet Bakanlığı'nca açılan herhangi bir "Beceri Kazandırma Kursu"na katılanların oranı düşüktür. Bu kurslara katıldığını belirtenler yüzde 9.5'lik bir kesim iken, katılmayanlar yüzde 90.5'i oluşturmaktadır. (GRAFİK:13). Bu tür kurslara katılmayanların, katılmayı isteme durumlarına bakılınca, kişilerin yüzde 61'inin "evet" dediği, yüzde 39'unun ise "hayır" karşılığıyla istemediği saptanmıştır. Kişilere bir vasıf kazandırmayı amaçlayan bu kurslara katılma isteğinin düşüklüğü enformasyon eksikliğinden kaynaklanmaktadır (GRAFİK:14)

14. Anket kapsamındaki Kurum'a kayıtlı olan ve iş arayan işçilerden yüzde 52.7'si yaşadığı şehrin dışında başka bir yerde iş bulması halinde gidebileceğini belirtirken, yüzde 47.3'ü böyle bir durumda iyi bir iş bulsa bile başka bir yere gitmeyeceğini ifade etmiştir (GRAFİK:15).
15. Kurum'da kaydı olan ve ankette kapsanan işçilerin yüzde 33.8'inin "1 yıldan fazla", yüzde 31.1'inin "1-6 ay", yüzde 21.6'sının "6 ay-1 yıl" ve yüzde 13.5'inin de "1 aydan az" zamandanberi iş aradıkları tesbit edilmiştir (GRAFİK:16)
16. İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda kaydı olan, şu an herhangi bir işte çalışan ve/veya çalışmayan ve ankette kapsanan işçilerden yüzde 33.8'i vasıflarına uygun iş bulacağını ümit ediyorken, yüzde 48.6'sı bu konuda yorum yapacak bilgisi olmadığını, yüzde 17.6'sı ise ümitsiz bir bekleyiş içinde olduklarını ifade etmişlerdir (GRAFİK:17)
17. Kurum'a iş bulmak için başvuranların yüzde 32.4'ünün "Yakın dost ve akrabalar vasıtasıyla" iş aradığı, yüzde 31.1'inin "Gazetelerdeki eleman arayanlar ilanlarını" takip ettiği, yüzde 14.9'unun "Açılan çeşitli sınavlara katılma" yoluna gittiği ve yüzde 9.5'inin diğer yollara başvurduğu veya bu yollardan bir veya birkaçını birarada denediği anlaşılmıştır (TABLO:1). İşsizlerin adı geçen başvuru birimi ve araçlarının bazen birkaçını birarada denedikleri de görülmektedir.
18. Anket kapsamında yer alan ve Kurum'da kayıtlı olan kişilerin meslekleri, iş tecrübeleri ve aradıkları işten talep ettikleri minimum ve maksimum ücretler ise şu şekildedir:

Meslek	Ortalama Tecrübe (Yıl)	Talep Edilen Minimum	Ücret* Maksimum**
Elektrikçi	4 - 8	100.000	200.000
Kaynakçı	6 - 10	120.000	250.000
Ayakkabıcı	6 - 10	150.000	200.000
Oto Tamircisi	3 - 8	120.000	200.000
Tornacı	3 - 12	100.000	200.000
Kaportacı	5 - 10	150.000	250.000
Aşçı	6 - 13	175.000	300.000
Garson	3 - 9	150.000	200.000
Matbaacı	5 - 9	70.000	175.000
Mobilyacı	3 - 10	80.000	200.000
İnşaat boyacısı	6 - 15	100.000	150.000
Laborant	2 - 5	100.000	150.000
Daktilocu	1 - 5	100.000	140.000
İnşaat işçisi	5 - 12	Asgari üc.	200.000
Tesviyeci	6 - 10	100.000	150.000
Şoför	3 - 10	70.000	300.000
Frezeci	1 - 5	100.000	150.000
Muhasebeci	1 - 5	150.000	200.000
İnşaat teknikeri	1 - 5	100.000	120.000
Öğretmen	6 - 10	100.000	130.000
Pazarlamacı	1 - 5	80.000	200.000
Büro Memuru	2 - 8	130.000	300.000

* Şubat 1988 itibariyle

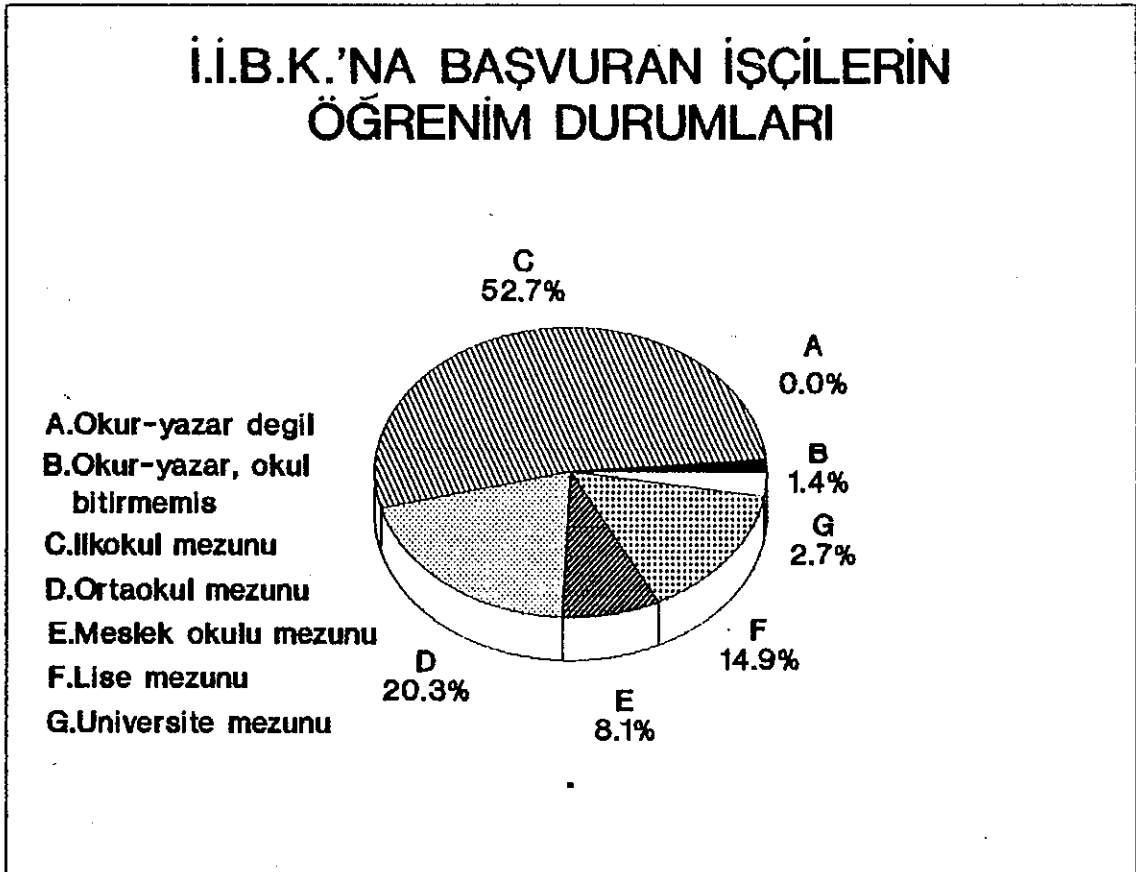
** Kentlere göre minimum ücret talebi büyük farklılıklar göstermezken, maksimum ücret beklentisinde farklılıklar gözlenmiştir. Ancak kent tüketici fiyatları Türkiye ortalamasıyla deflate edildiğinde ortalama bir ölçüden söz etmek mümkündür.

İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU'NA İŞ İÇİN BAŞVURAN
İŞÇİLERE YÖNELİK ANKETİN
SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI

Grafik: 1

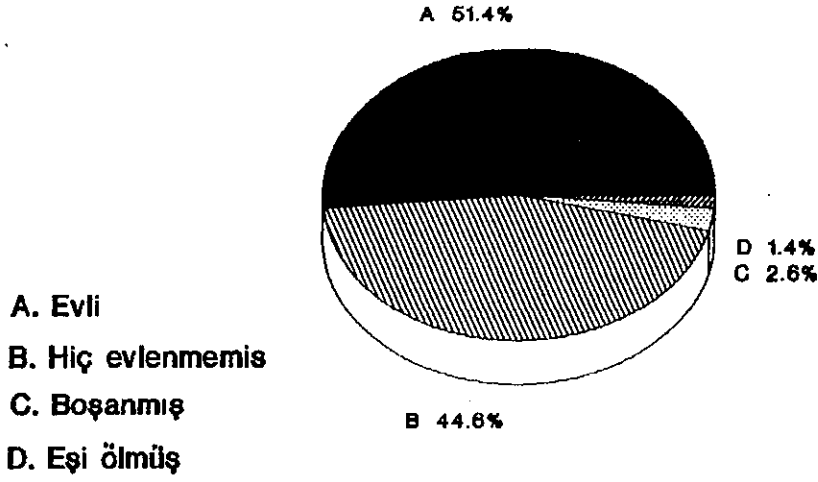

Grafik: 2

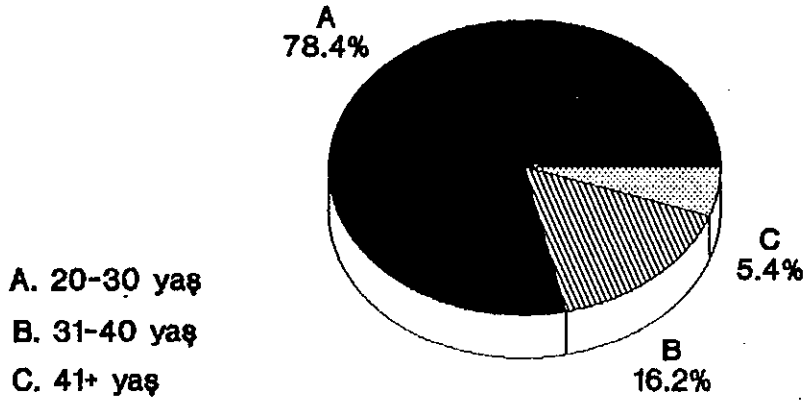
Grafik:3

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN
MEDENİ DURUMLARI**

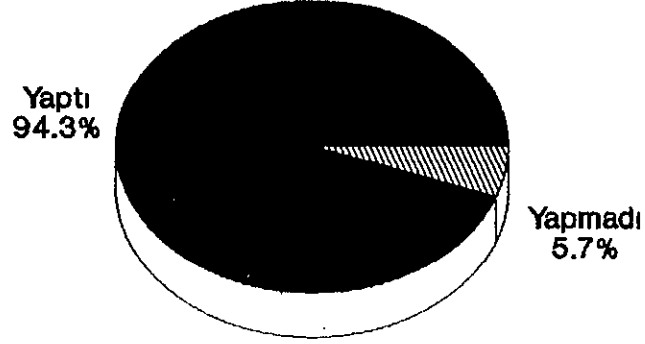
Grafik:4

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN
YAŞ GRUPLARI**

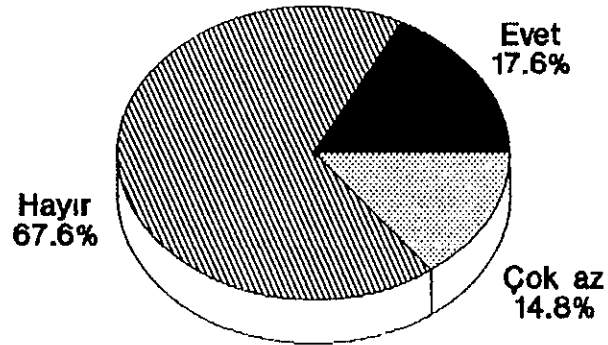
Grafik:5

İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN ERKEK İŞÇİLERİN ASKERLİK DURUMLARI

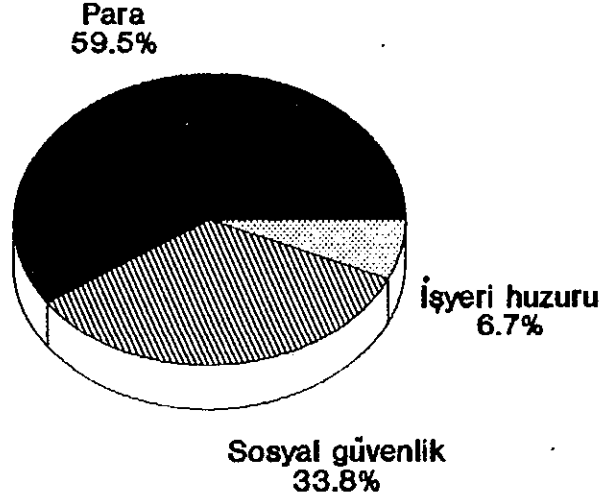
Grafik:6

İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN YABANCI DİL BİLME DURUMLARI

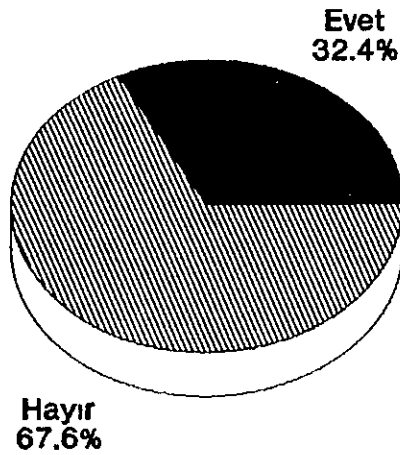
Grafik:7

İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN ARADIKLARI İŞTEKİ ÖZELLİKLER

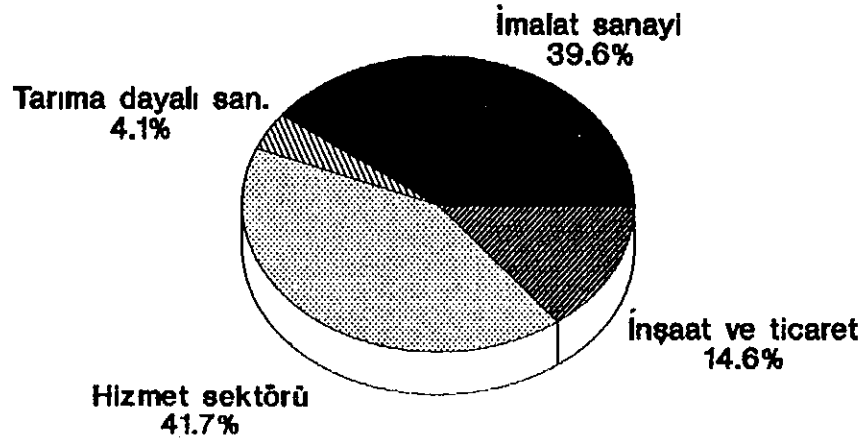
Grafik:8

İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN HALEN ÇALIŞMA DURUMLARI

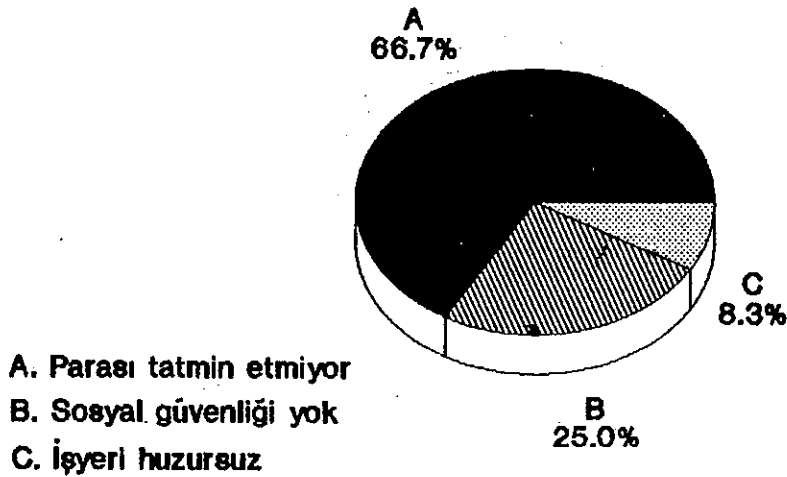
Grafik:9

İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERDEN HALEN ÇALIŞANLARIN SEKTÖRLERİ

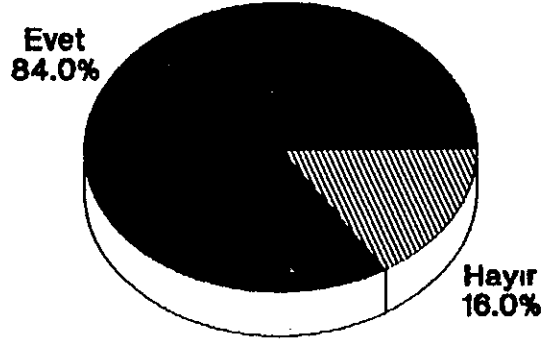
Grafik:10

İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERDEN HALEN ÇALIŞANLARIN BAŞKA İŞ ARAMA NEDENLERİ

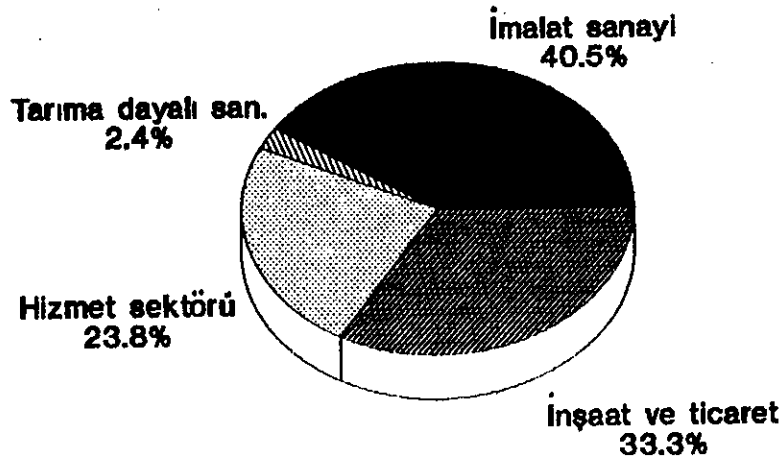
Grafik: 1 1

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN
DAHA ÖNCE ÇALIŞMA DURUMLARI**

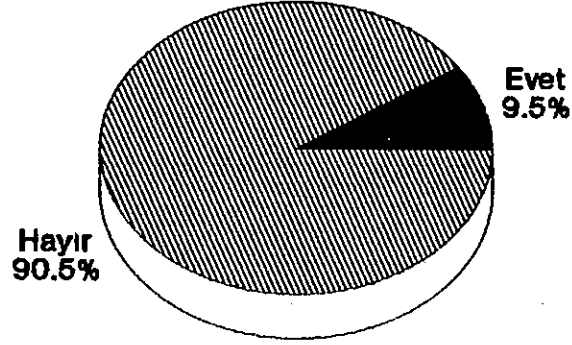
Grafik: 1 2

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERDEN
DAHA ÖNCE ÇALIŞANLARIN SEKTÖRLERİ**

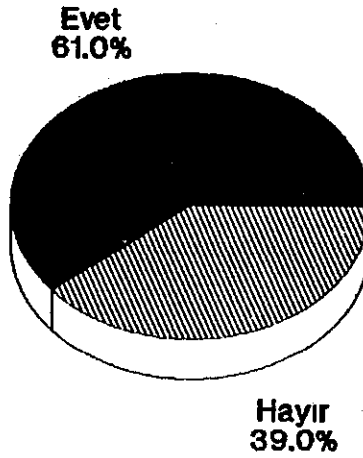
Grafik: 13

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERDEN
BECERİ ARTTIRMA KURSUNA KATILANLAR**

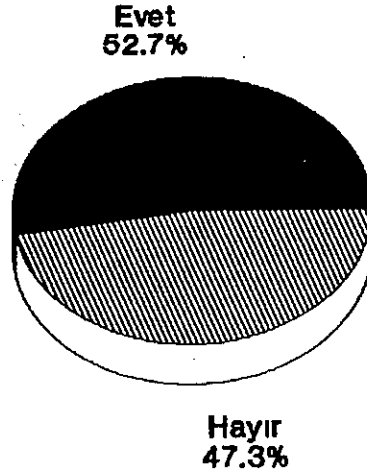
Grafik: 14

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERDEN
BECERİ ARTTIRMA KURSUNA KATILMAK
İSTEYENLER**

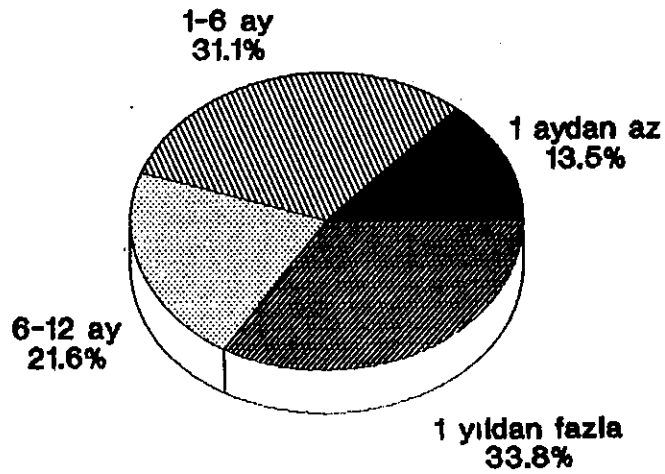
Grafik: 15

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN
BAŞKA YERDE İŞ BULMA HALİNDE
GİTMELERİ**

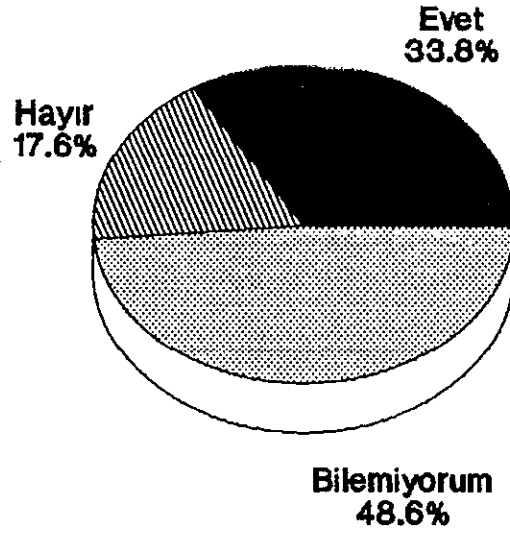
Grafik: 16

**İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN
İŞ ARAMA SÜRELERİ**

Grafik: 17

İ.İ.B.K.'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN İŞ BULMAYI ÜMİT ETME DURUMLARI

TABLO: 1

İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU'NA BAŞVURAN İŞÇİLERİN
İŞ BULMAK İÇİN BAŞVURDUKLARI YERLERE GÖRE ORANSAL DAĞILIM

Başvurulan yer	Yüzde
İş ve İşçi Bulma Kurumu	100 0
Yakın dost ve akrabalar vasıtasıyla	32.4
Gazetelerdeki eleman aranıyor ilanları	31.1
Açılan sınavlara katılma	14.9
Diğer	9.5

BÖLÜM II

İŞYERLERİNİN İŞÇİ TALEP PROFİLİ VE BEKLENTİLER

I. GİRİŞ

İşyerleri ve işverenler, hizmet piyasasında iş olayının talep yönünü oluşturmaktadır. İşsizliğin ortaya çıkması, işgücü arzının işgücü talebinden fazla olmasının ve işgücü arzı ile işgücü talebinin tam olarak çakışmamasının bir sonucudur. Serbest piyasa koşulları içinde bu iki grup birbirinden tam haberdar olamadığı zaman, işgücü arzı işgücü talebinden fazla olmasına rağmen, işgücü talebi tam karşılanamamakta ve işsizlikteki suni artış gündeme gelmektedir.

İşte bu nedenle "işsizlik" konusu araştırılırken olayın talep yönünü oluşturan işyerlerinin, işçi talep ederken izledikleri yol ve yöntemler, prosedürler vb. de kapsama alınmıştır. Böylece işgücü arzının işgücü talebini neden tam karşılayamadığı tesbit edilmiştir.

II. BULGULAR

1. İşyerlerinin işçi talebine yönelik olarak uygulanan anket kapsamındaki işyerleri faaliyet konularına göre, şu oransal dağılımı göstermektedir (TABLO:1). Faaliyet konusu oto tamiri olan işyerleri yüzde 15.4 ve yedek parça satımı, lokantacılık, ticaret olan işyerleri yüzde 10.3 ile eşit oranlarda dağılmaktadır. İmalatçı ve kafeteryacı olarak faaliyet gösteren işyerleri de eşit oranda yüzde 7.7 olarak dağılmaktadır. Konfeksiyon, muhasebe-müşavirlik, müteahhitlik-taşeronluk konularında çalışan işyerlerinin herbirinin oranı yüzde 5.1'dir. Herbiri yüzde 2.6 oranında dağılan işyerlerinin faaliyet

konuları ise şöyledir: Motor üretimi, mobilya yapımı, gıda satımı, yemek imalatı, mali danışmanlık-sigortacılık, oto yıkama-bakım.

2. Anket kapsamında olan işyeri sahiplerinin işçi arama şekilleri ve işçi temini kaynaklarına göre oransal dağılım şöyledir (GRAFİK:1).

Dost ve akrabalar vasıtasıyla işçi arayanların oranı yüzde 71.8'dir. Çalışan işçiler aracılığıyla işçi arayanlar yüzde 38.5, işyerinde ilan vererek işçi arayanlar yüzde 20.5, gazete ilanlarıyla işçi arayanlar yüzde 10.3, İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla işçi arama yoluna giden işyerlerinin oranı yüzde 10.3, diğer yollardan işçi arayanlar yüzde 7.6. Bazı işyerleri bu yöntemlerden birkaçını birlikte kullanmaktadırlar. Bu oranlar yüzde 100'e göre dağılım yapıldığında ise sonuç şöyledir:

İş ve İşçi Bulma Kurumu	Yüzde 6.5
Gazete ilanları	Yüzde 6.5
İşyerinde ilan	Yüzde 12.9
Çalışan işçiler vasıtasıyla	Yüzde 24.2
Dost ve akrabalar vasıtasıyla	Yüzde 45.2
Diğer	Yüzde 4.8

3. İşyerlerinin işçi seçme prosedürlerine göre ayrımlar şu şekilde dağılmaktadır (GRAFİK:2).

Deneme yolu ile işçi seçen işyerleri yüzde 48.7, tavsiye ve referansa bağlı olarak işçi seçen işyerleri yüzde 41, mülakatla işçi seçenler yüzde 5.1, yazılı ve sözlü sınavla işçi seçen işyerleri yüzde 2.6 ve diğer yollardan işçi seçen işyerleri de yüzde 2.6.

4. Ankette kapsanan işyerlerinin 1987 yılı içersinde işe aldıkları kadın ve erkek işçi sayılarına göre durumları şöyledir (TABLO:3).

1987 yılında 1-5 işçi işe alan işyerlerinde işe alınan erkek işçilerin oranı yüzde 64.1, kadın işçilerin oranı yüzde 28.2'dir. Aynı yıl 6-10 işçi alan işyerlerinde işe alınan erkek işçilerin oranı yüzde 10.3, kadın işçilerin oranı yüzde 5.1'dir. Yine 1987 yılında 10'dan fazla işçi alan işyerlerinde işe alınan erkek işçilerin oranı yüzde 15.4, kadın işçilerin oranı yüzde 2.6'dır.

5. Anket kapsamındaki işyerlerinin 1987 yılında işten ayrılan kadın ve erkek işçi sayılarına göre durumları ise şu şekildedir (TABLO:4).

1987 yılı içersinde işyerlerinden ayrılan 1-5 işçiden yüzde 66.7'si erkek, yüzde 17.9'u kadındır. Aynı yıl, işyerlerinden ayrılan 6-10 işçiden yüzde

2.6'sı erkek, yüzde 2.6'sı kadındır. Yine aynı yıl içersinde işyerlerinden ayrılan ve sayıları 10'dan daha fazla olan işçilerden yüzde 5.1'i erkek, yüzde 2.6'sı kadındır.

6. Ankete katılan işyerlerinde halen aranılan kadın-erkek işçi sayısı şu şekilde dağılmaktadır (TABLO:5).

Söz konusu işyerlerinde, 1 ile 5 işçi arasında yüzde 53.8 erkek işçi, yüzde 33.3 kadın işçi aranmaktadır. 6 ve daha fazla işçi arayan işyeri ise hiç yoktur.

7. Söz konusu işyerlerinin istihdam etmek istedikleri işçilerde aradıkları vasıflar ve bunların oransal dağılımları ise şu şekilde ortaya çıkmıştır (GRAFİK:3-4).

İş tecrübesinin aranılan vasıf olarak ön planda tutulması oranı yüzde 87.2'dir. Cinsiyet kriterinin tercih nedeni olma oranı yüzde 51.3'tür. İşçinin yaşının işe almada kriter olma oranı yüzde 17.9'dur. Öğrenim durumuna göre işe alma oranı yine yüzde 17.9'dur. İşçinin askerlik durumunun işe alırken ön planda tutulması oranı da yine yüzde 17.9'dur. İşe almada yabancı dil yüzde 10.3 oranında önem taşımaktadır. Diğer kriterlerin oranı ise yüzde 5.1'dir.

8. İşyerlerinin istihdam edecekleri işçilerin yapacakları işlere göre onlara ödemeye hazır oldukları minimum ve maksimum ücret düzeyleri brüt olarak aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

İşçinin Yapacağı İş	İşçiye Verilecek Ücret (Brüt)*	
	Minimum	Maksimum
Mobilya tamiri	100.000	125.000
Kasiyerlik	90.000	100.000
Tezgahtarlık	Asgari Ücret	120.000
Bulaşıkçılık	80.000	120.000
Garsonluk	Asgari Ücret	120.000
Aşçılık	100.000	300.000
Kasaplık	150.000	200.000
Sekreterlik	100.000	150.000
Ütücülük	70.000	100.000
Oto tamiri	Asgari Ücret	100.000
Taşıyıcılık	50.000	80.000
Muhasebecilik	100.000	150.000
Mimar,mühendis	150.000	250.000

* Şubat 1988 itibariyle

Bu tabloda işçilere verilmek istenen minimum brüt ücret 50.000 TL (taşıyıcılık işinde) olmaktadır. Minimum ücret tablosunda en yüksek ücret 150.000 TL (kasaplık ve mimarlık-mühendislikte) olmaktadır. Aynı tabloda verilen maksimum ücretlerin en düşüğü 80.000 TL (taşıyıcılıkta) olarak belirtilmiştir. Maksimum ücretler içersinde en yüksek rakam 300.000 TL (aşçılık işinde) olarak belirtilmiştir.

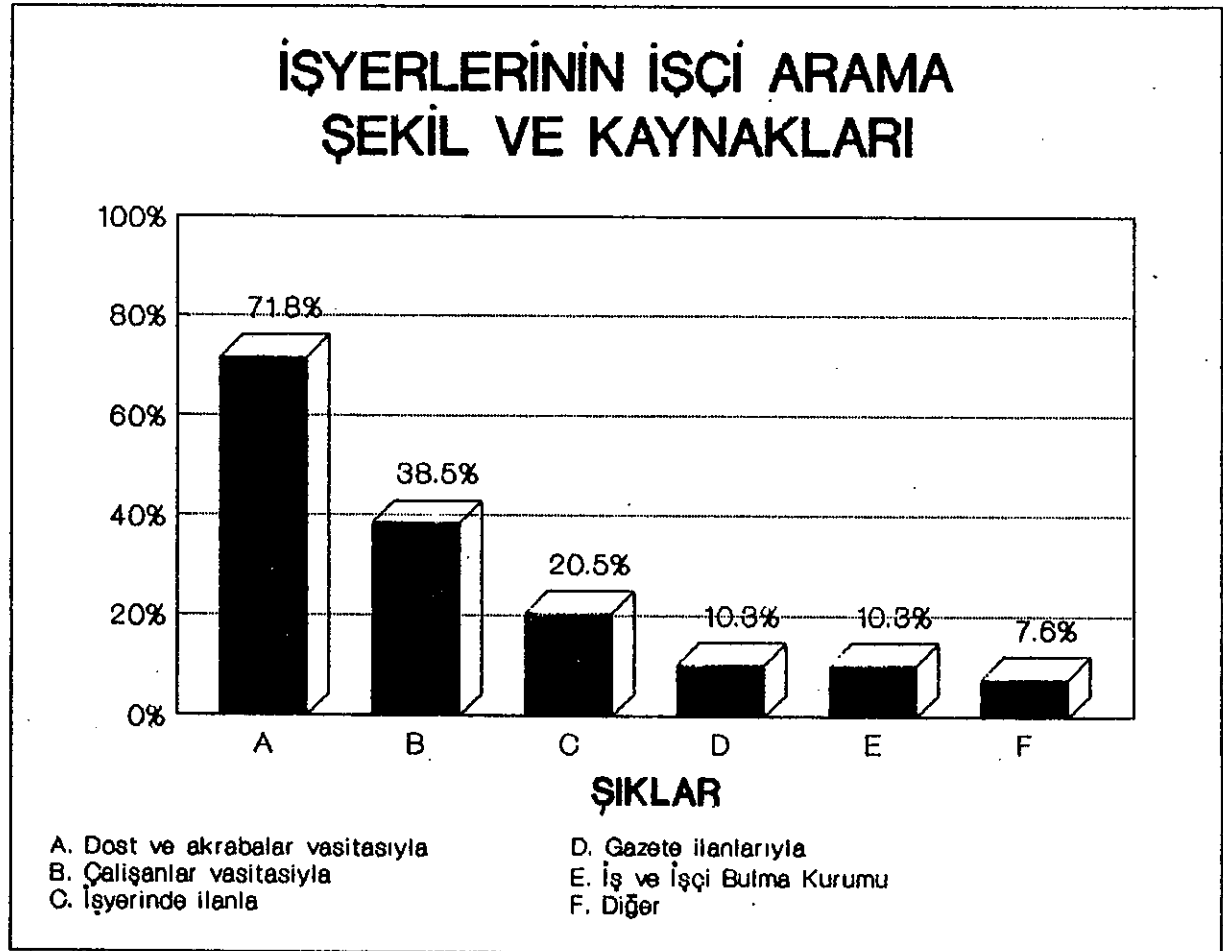
İŞYERLERİNİN İŞÇİ TALEBİNE
YÖNELİK ANKETİN
SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI

TABLO: 1

ANKET KAPSAMINDAKİ İŞYERLERİNİN
FAALİYET KONULARINA GÖRE ORANSAL DAĞILIM

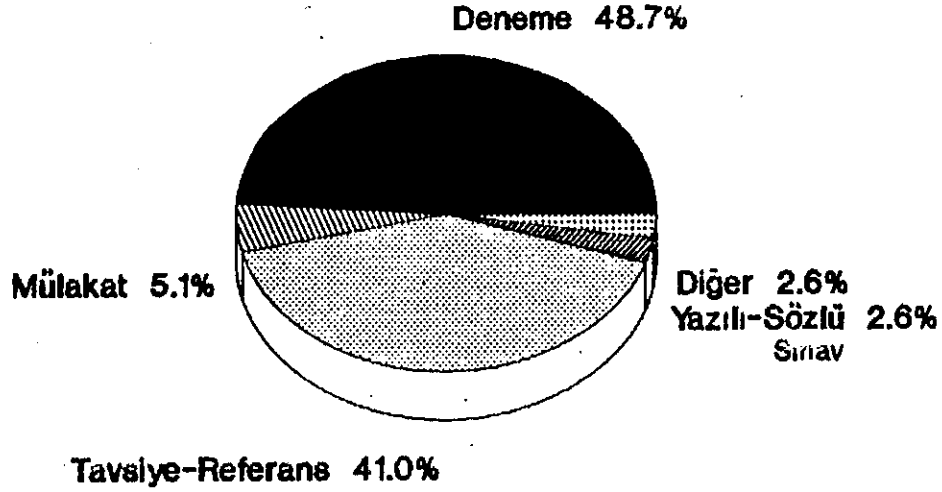
Faaliyet Konusu	Yüzde
Oto tamiri	15.4
Yedek parça satımı	10.3
Lokanta	10.3
Ticaret	10.3
İmalat	7.7
Kafeterya	7.7
Konfeksiyon	5.1
Muhasebe,müşavirlik	5.1
Müteahhitlik,taşeronluk	5.1
Motor üretimi	2.6
Mobilya yapımı	2.6
Gıda satımı	2.6
Yemek imalatı	2.6
Mali danışmanlık,sigorta	2.6
Oto yıkama,bakım	2.6

Grafik: 1

Grafik:2

İŞYERLERİNİN İŞÇİ SEÇME PROSEDÜRLERİ

TABLO: 3

ANKET KAPSAMINDANI İŞYERLERİNİN 1987 YILINDA
İŞE ALDIKLARI İŞÇİ SAYISI DURUMUNA GÖRE ORANSAL DAĞILIM

İşçi Sayısı	Erkek (%)	Kadın (%)
1-5	64.1	28.2
6-10	10.3	5.1
10+	15.4	2.6

TABLO: 4

ANKET KAPSAMINDAKİ İŞYERLERİNDE 1987 YILINDA
İŞTEN AYRILAN İŞÇİ SAYISI DURUMUNA GÖRE ORANSAL DAĞILIM

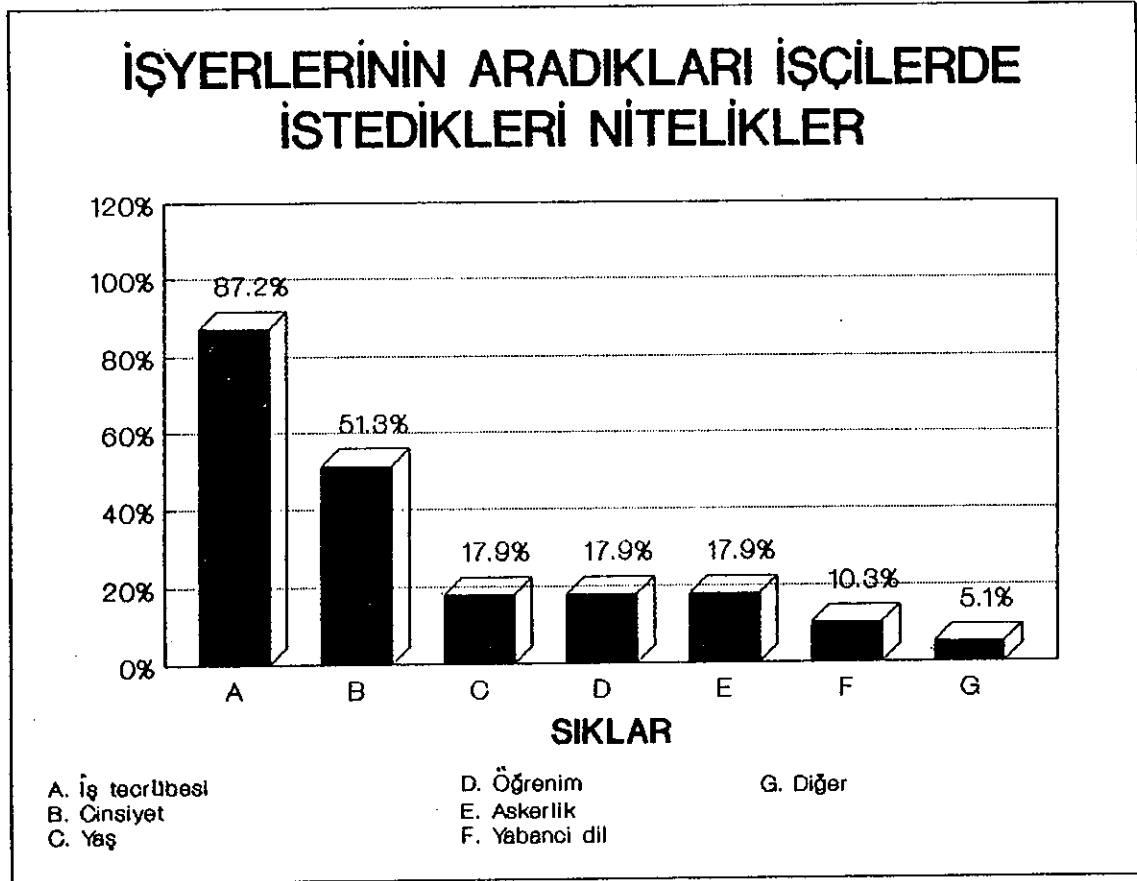
İşçi Sayısı	Erkek (%)	Kadın (%)
1-5	66.7	17.9
6-10	2.6	2.6
10+	5.1	2.6

TABLO: 5

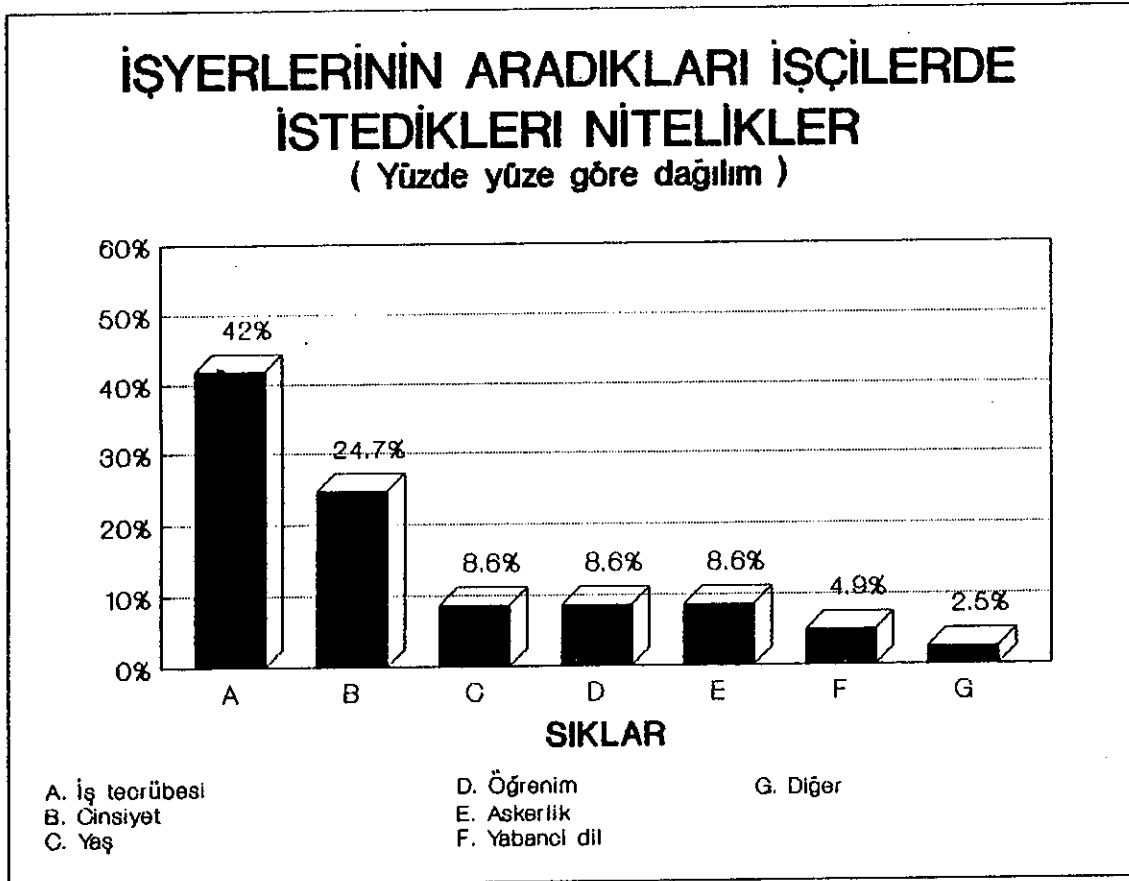
ANKET KAPSAMINDAKİ İŞYERLERİNDE HALEN ARANILAN
TOPLAM İŞÇİ SAYISI DURUMUNA GÖRE ORANSAL DAĞILIM

İşçi Sayısı	Erkek (%)	Kadın (%)
1-5	53.8	33.3
6-10	-	-
10+	-	-

Grafik:3

Grafik:4

BÖLÜM III

HERHANGİBİR İŞTE ÇALIŞMAYAN KADINLARDA İŞSİZLİĞİN KONUMU VE İŞ BEKLENTİLERİ

I. GİRİŞ

Türkiye'de 1985 Genel Nüfus Sayımına göre nüfusun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmaktadır. 1985 Kentsel Yerler İşgücü Anketi sonuçlarına bakıldığında toplam kadın nüfus içinde 14-65 yaş arasında olanların yüzde 41.1'inin iktisaden faal oldukları, yüzde 58.9'unun ise iktisaden hiçbir faaliyetlerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Yine aynı sayıma göre kadınların eğitim düzeyleri oldukça düşüktür. Okur-yazar olmayan ve okur-yazar olup bir okul bitirmemiş olanların oranı ise yüzde 34.3 gibi oldukça yüksek bir orandır. Bunun nedeni sayım kapsamına çok küçük kentlerin de alınması, bir anlamda kırsal kesimin de katılmasıdır.

Rapordaki araştırma üç büyük il ve bir orta nüfus ölçekli ili baz aldığı (Sakarya) yani tümüyle kentsel alanı kapsadığı için özellikle eğitim gibi sosyo-ekonomik faktörlere çok bağlı olan bir konuda oransal dağılımların 1985 Kentsel Yerler İşgücü Anketi'nden farklı çıkmasını doğal karşılamak gerekmektedir.

Türkiye'deki gerçek işsizlik durumunu ve kişilerin işe bakış açılarını saptamanın amaç olduğu bu çalışmanın, herhangi bir işte çalışmayan kadınlar yönü 12 sorudan oluşan bir anketle araştırılmıştır.

II. BULGULAR

1. Söz konusu kadınların eğitim düzeylerine bakıldığında yüzde 34.7'sinin "Lise veya dengi okul mezunu", yüzde 19.8'inin "Ortaokul mezunu", yüzde 30.6'sının "İlkokul mezunu" ve yüzde 9.1'inin de "Yüksek okul mezunu" oldukları görülmüş-

tür. Bu grup içinde "Okur-yazar olmayanlar"ın yüzde 3.3'lük bir kesimi ve "Okur-yazar olup da bir okul bitirmemiş" olanların ise yüzde 2.5'lik bir kesimi oluşturdukları saptanmıştır (GRAFİK:1)

2. Ankette kapsanan herhangi bir işte çalışmayan kadınların yüzde 83.6'sının "Evli", yüzde 7.6'sının "Hiç evlenmemiş", yüzde 6.3'ünün "Eşi ölmüş" ve yüzde 2.5'inin de "Boşanmış" olduğu tesbit edilmiştir (GRAFİK:2).
3. Herhangibir işte çalışmayan kadınlardan ankette kapsananların yüzde 32.9'unun "41-50" yaş arasında, yüzde 29.1'inin "31-40" yaş arasında, yüzde 24.1'inin "21-30" yaş arasında, yüzde 10.1'inin "51-60" yaş arasında, yüzde 2.5'inin "61 ve daha üstü" yaşlarda ve yüzde 1.3'ünün de "15-20" yaş arasında oldukları saptanmıştır (GRAFİK:3)
4. Ankette kapsanan herhangi bir işte çalışmayan kadınlardan yüzde 48.8'i "Hiç bir mesleği olmayan, sade ev hanımı/kızı", yüzde 22.3'ü "Herhangibir alanda çalışabileceğini beyan ettiği halde, kendi isteğiyle çalışmayan ev hanımı/kızı", yüzde 17.4'ü "Mesleği olan, ancak çalışmayan ev hanımı/kızı" iken, yüzde 4.1'inin "İş bulamadığı için çalışmayan ev hanımı/kızı" olduğu, yine yüzde 4.1'inin "Emekli olmuş ev hanımı/kızı" olduğu ve yüzde 3.3'ünün de "Diğer" başlığı ile yorumlanacak olan ev hanımları/kızları oldukları saptanmıştır (GRAFİK:4). Bu durumda hiçbir işte çalışmayan kadınların yüzde 71'inin "Niteliksizlik"leri nedeniyle objektif anlamda istihdam edilmelerinde engel gözükmektedir.
5. Herhangibir işte çalışmayan kadınlardan anket kapsamına alınan kesimin yüzde 43'ünün kısa süreli de olsa daha önceden bir çalışma ve iş hayatlarının olduğu, buna karşın yüzde 57'sinin ise böyle bir tecrübeleri olmadığı anlaşılmıştır. (GRAFİK:5).
6. Hiçbir işte çalışmayan, ancak daha önce kısa süreli de olsa bir işte çalışan kadınlardan (yüzde 43'lük bir kesim) tamsayı 100 olarak kabul edildiğinde oranlarırsa yüzde 29.4'ü "Çalışma süresi çok uzundu", yüzde 26.5'i "Parası yetersizdi", yüzde 20.6'sı "Evlilik vb.", yüzde 17.6'sı "İşyeri huzursuzdu" ve yüzde 5.9'u da "Sosyal güvenliği yoktu" nedenlerini gerekçe göstererek işyerlerinden çıktıklarını beyan etmişlerdir (GRAFİK:6).
7. Daha önce bir işte çalışan ve sonra da bu işlerinden ayrılan kadınların yüzde 76.5'inin çalışmış olduğu iş herhangi bir beceri gerektiriyorken, yüzde 23.5'inin işinin ise herhangi bir beceri gerektirmediği saptanmıştır (GRAFİK:7).

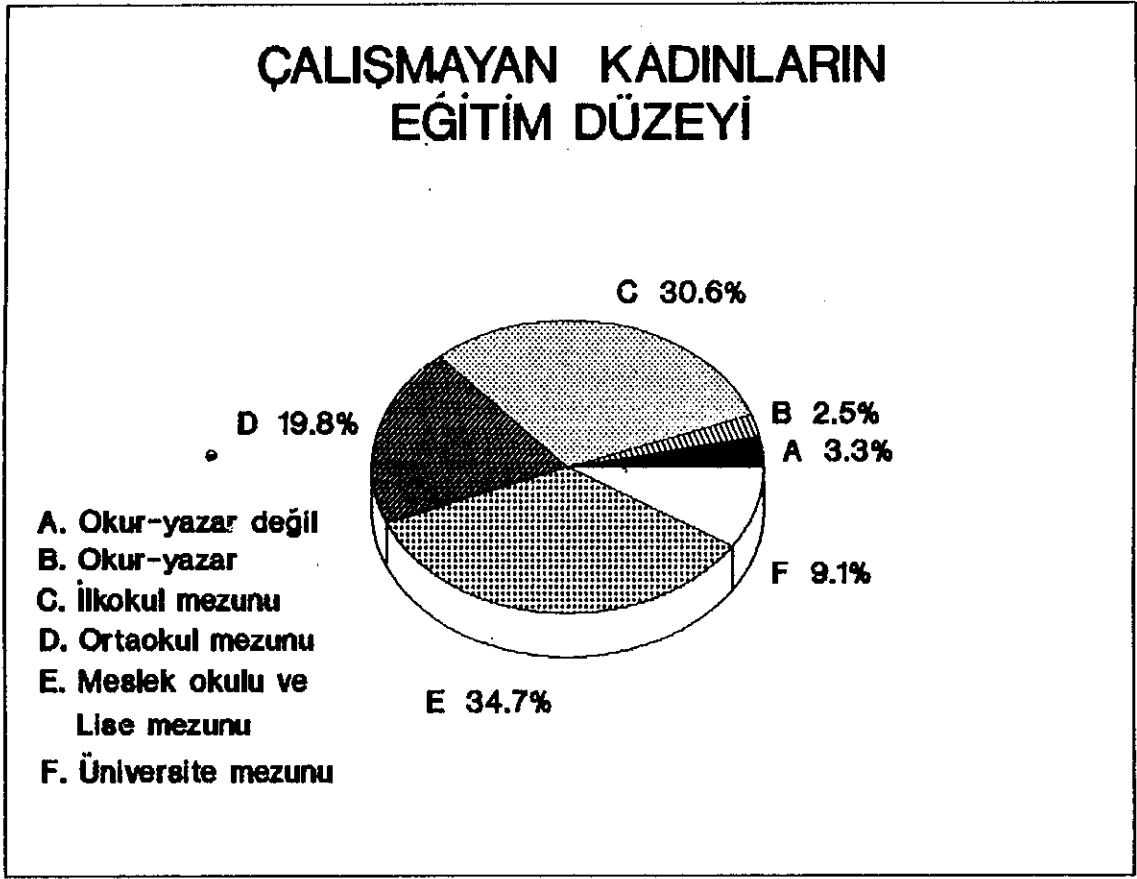
8. Herhangibir işte çalışmayan ve daha önce de hiçbir işte çalışmamış olan yüzde 57'lik kesimin çalışmama nedenleri 100 tamsayısına göre oranlanarak yorumlandığında, yüzde 40.1'i "Ev işleri yeterince meşgul ediyor", yüzde 24.4'ü "Eşim veya babam izin vermiyor", yüzde 15.6'sı "Maddi ve manevi gerek duymuyorum", yüzde 11.1'i "Hiçbir mesleğim ve niteliğim yok", yüzde 4.4'ü "Paraya ihtiyacım yok", yüzde 2.2'si "İş bulamıyorum" ve yine yüzde 2.2'si "Uygun iş bulacağıma inanmıyorum" karşılığını vermişlerdir (GRAFİK:8). Daha açık bir anlatımla çalışmayan kadınların büyük bir çoğunluğunun çekirdek aile yapısının davranış biçimine uyan bir tutum içinde olmadıkları görülmektedir. Yüzde 24'lük kesimin eşinin veya babasının izin vermemesi nedeniyle çalışamaması, Türkiye'de aile yapısının giderek çekirdek aile yapısına dönüşmesine rağmen, evin erkeğinin yönetimde tek belirleyici olduğunu anlatmaktadır. Kalan yüzde 15.5'lik kesimi ise, aslında çalışmak istemekle birlikte, "Hiçbir mesleği ve niteliği olmadığı için iş bulamayacağını zannedenler, ya da belli bir iş arama devresinden sonra umutsuzluğa kapılanlar" oluşturmaktadır.
9. Ankette kapsanan herhangibir işte çalışmayan kadınlardan yüzde 84.8'i iş bulmak için herhangibir girişimi olmadığını belirtirken, yüzde 15.2'si bu konuda girişimleri olduğunu ifade etmiştir (GRAFİK:9).
10. Herhangibir işte çalışmayan kadınlardan, iş bulmak amacıyla çeşitli girişimleri olan yüzde 15.2'lik kesimin işe başvuru yer ve şekillerine bakıldığında; (yüzde 100'e göre dağılım yapılarak) yüzde 58.3'ünün "Yakın dost ve akraba vasıtasıyla", yüzde 25'inin "Gazetelerdeki eleman arama ilanlarını takip ederek" ve yüzde 16.7'sinin "Kamu kuruluşlarının açtıkları sınavlara başvuru" ile iş aradıkları görülmüştür. Bu konuda ilginç olan nokta iş bulmak amacıyla hanımların İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvurmayışlarıdır. Kapsamdaki iş arayan hanımların hiçbirisi, bu yolu sonuç vermediği gerekçesiyle tercih etmemiştir.
11. Halen herhangibir işte çalışmamakla birlikte, iş arayan (yüzde 15.2'lik kesim) kadınların yüzde 54.2'si "Mesleğime ve niteliklerime uygun özel kuruluşlarda", yüzde 20.8'i "Özel kuruluşlardan birinde, herhangibir iş", yüzde 16.7'si "Mesleğime ve niteliklerime uygun kamu kuruluşlarında" ve yüzde 8.3'ü de "Kamu kuruluşlarından birinde herhangibir iş" şeklinde aradıkları işte istedikleri şartları belirtmişlerdir (GRAFİK:11). Çıkan profilden görüleceği gibi çalışmayan fakat iş arayan kadınların yarısından çoğu meslek ve niteliklerine uygun

özel kuruluşları aramakta, daha önceleri sosyal güvence açısından gözde ve prestijli kabul edilen kamu kuruluşları ise eski yıllardaki gibi tercih edilmemektedir.

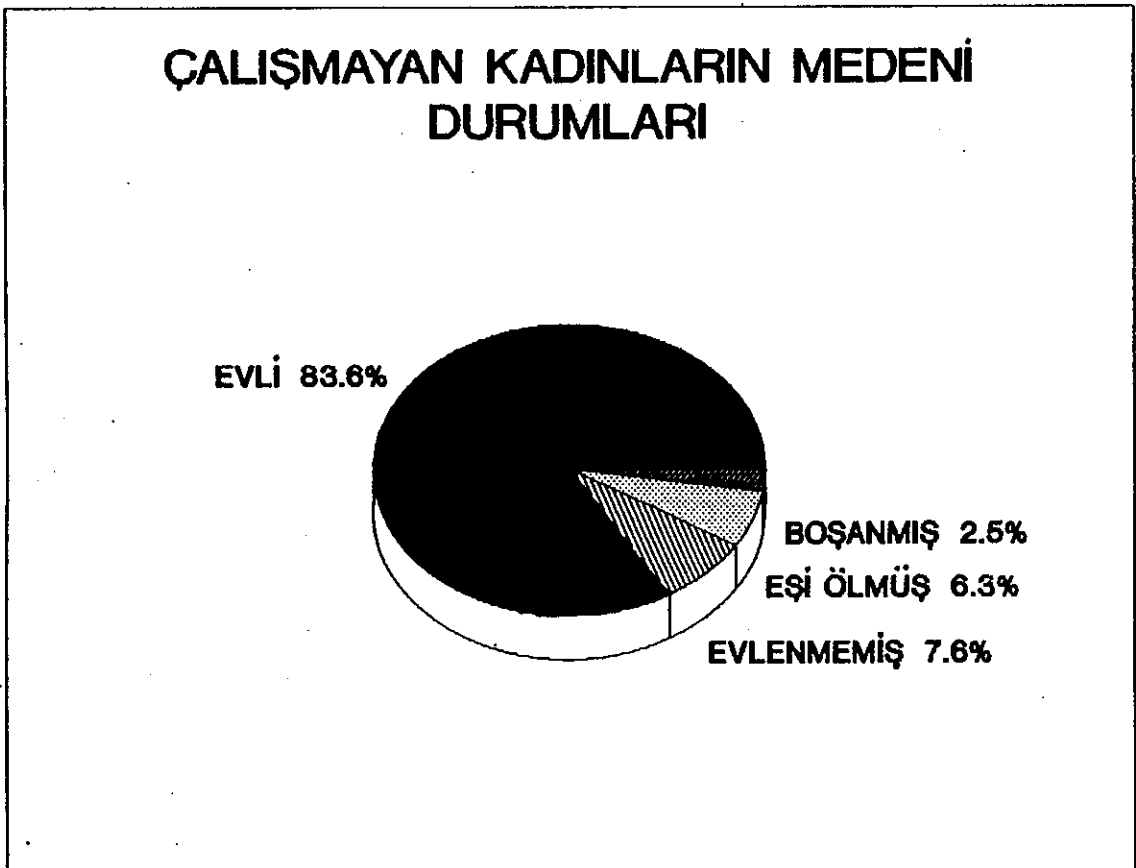
12. Ankette kapsanan herhangi bir işte çalışmayan kadınlarda "Halen yaşadıkları kent dışında bir başka şehir, ilçe veya yerleşme biriminde iş bulmaları halinde gidip gitmeyecekleri" sorulduğunda, kadınların yüzde 71'i "Hayır", yüzde 25.2'si "Hiç düşünmedim" ve sadece yüzde 3.8'i de "Evet" yanıtını vermişlerdir (GRAFİK:12). Bu sonuç çalışmayan kadınlar için "Doğduğum yer değil, doyduğum yer" atasözünün Türkiye'de geçerli olmadığını göstermektedir.

HERHANGİBİR İŞTE ÇALIŞMAYAN KADINLARA YÖNELİK
ANKETİN SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI

Grafik: 1

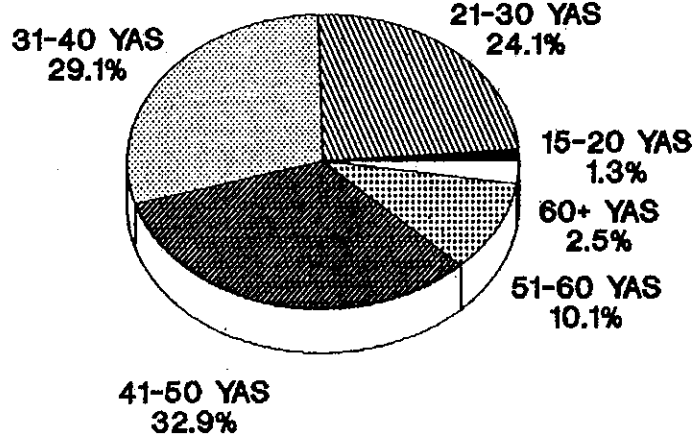

Grafik:2

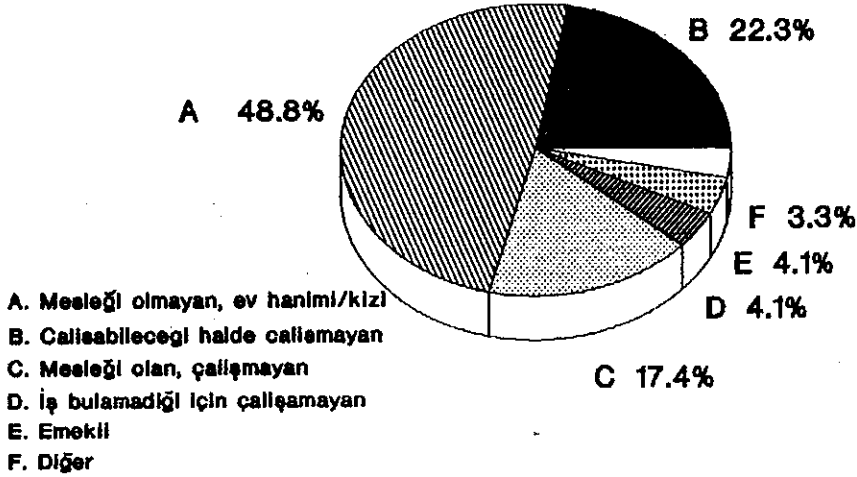
Grafik:3

ÇALIŞMAYAN KADINLARIN YAŞ GRUPLARI

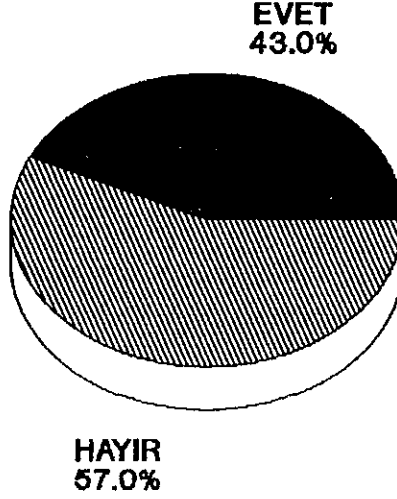
Grafik:4

ÇALIŞMAYAN KADINLARIN İÇİNDE BULUNDUKLARI DURUMLAR

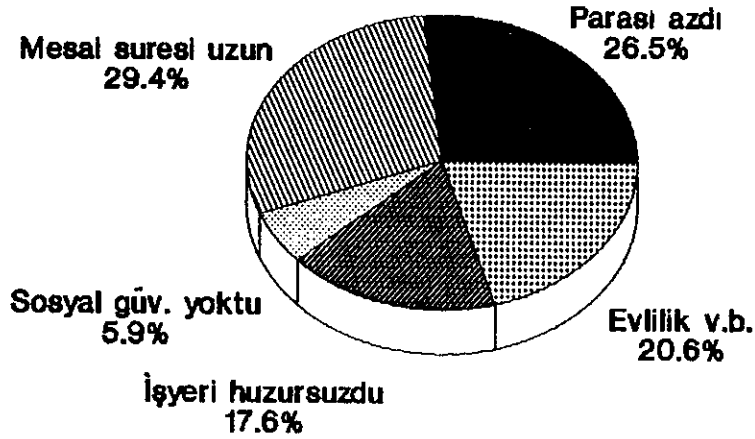
Grafik:5

ÇALIŞMAYAN KADINLARIN DAHA ÖNCE ÇALIŞIP ÇALIŞMADIKLARI

Grafik:6

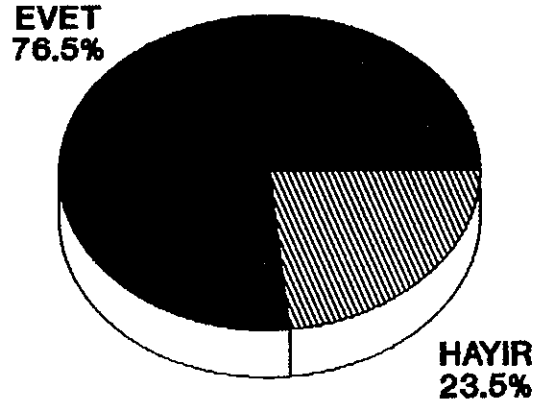
ÇALIŞMAYAN KADINLARIN* DAHA ÖNCEKİ İŞLERİNDEN AYRILMA NEDENLERİ

* Grafik 5'teki daha önce çalışan yüzde 43.0'lük kesim

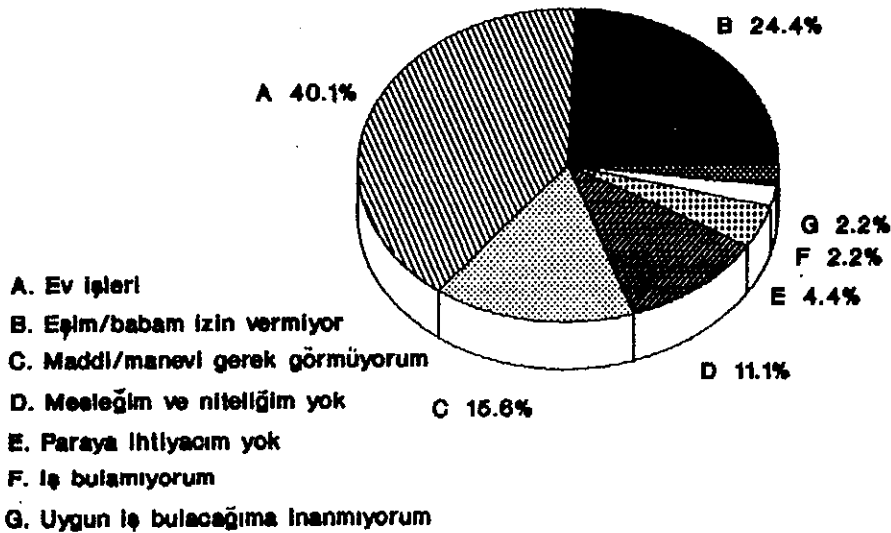
Grafik:7

ÇALIŞMAYAN KADINLARIN DAHA ÖNCEKİ İŞLERİNDE VASIF GEREKLİLİĞİ

Grafik:8

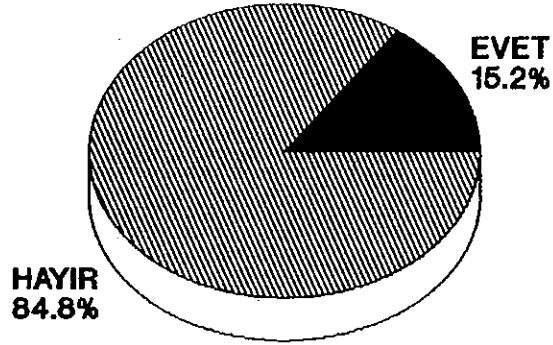
ÇALIŞMAYAN KADINLARIN ÇALIŞMAMA NEDENLERİ

* Grafik 6'daki daha önce de çalışmamış olan yüzde 57'lik kesim

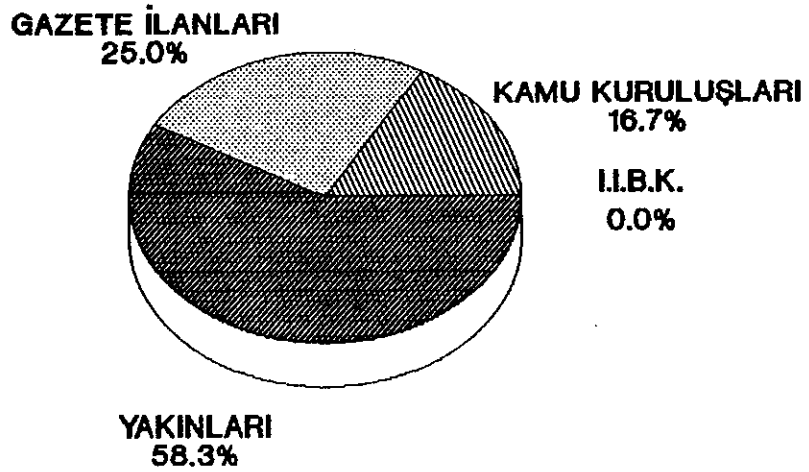
Grafik:9

ÇALIŞMAYAN KADINLARIN İŞ BULMA GİRİŞİMLERİ

Grafik: 10

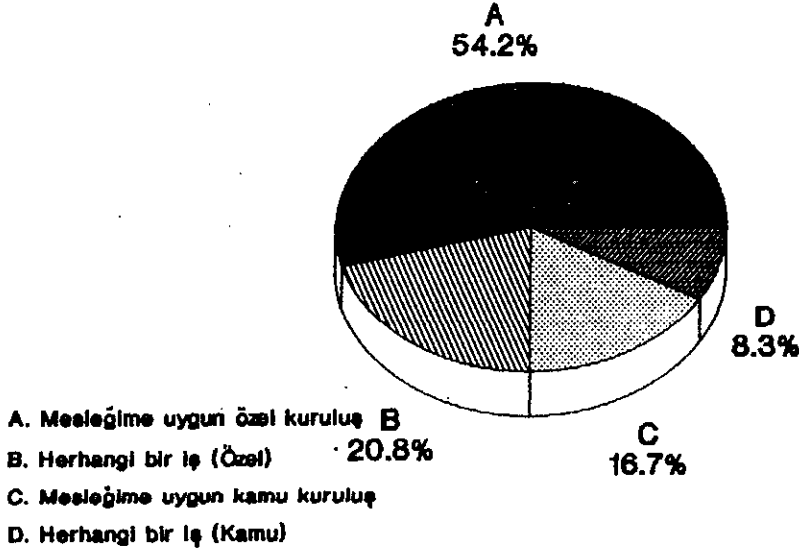
ÇALIŞMAYAN KADINLARIN İŞ BULMADA BAŞVURDUKLARI BİRİMLER

* Herhangibir işte çalışmayan, ancak iş bulmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunan yüzde 15.2'lik kesim.

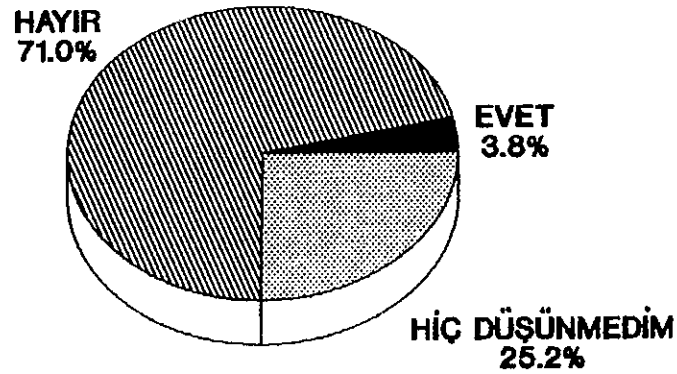
Grafik: 1 1

ÇALIŞMAYAN KADINLARIN İŞ KONUSUNDA ARADIKLARI ŞARTLAR

Grafik: 1 2

ÇALIŞMAYAN KADINLARIN* İŞ BULDUKLARI TAKDİRDE BAŞKA KENTE GİTMELERİ

* Herhangibir işte çalışmayan,ancak iş bulmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunan yüzde 15.2 'lik kesim.

BÖLÜM IV

YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNDE İŞSİZLİĞİN KONUMU VE İŞ BEKLENTİSİ

I. GİRİŞ

Her yıl yüzlerce öğrenci fakülte ve yüksekokullardan mezun olmakta, ancak bunların pekçoğu elinde diploması olmasına rağmen, yine de mesleği ile ilgili branşlarda tatminkâr bir iş bulamamaktadır. Özellikle belli eğitim dallarına karşı aşırı ilgi oluşu ve o dallarda yoğunlaşma, yine o bölümden mezun olacakların ve olanların işsiz kalabilmesine ya da istediği işi yapamamasına neden olmaktadır. Bu durumdaki öğrencilerden bir kısmı İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan iş talebinde bulunmaktadırlar. Kurum kayıtlarına göre 1987-1988 döneminde 17.253 üniversite mezunu işsiz olduğunu beyan ederek Kurum'a başvurmuştur.

Bu durumları mümkün olduğunca aza indirmek için Yüksek Öğretim Kurulu, DPT ile sıkı bir işbirliği içinde, ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücünün yetiştirilmesi konusunda sürekli çalışmalar yapmaktadır. Bu amaca yönelik olarak meslek yüksekokulları sayısı 54'ten 87'ye, program sayısı 225'ten 380'e ve öğrenci sayısı da 19.682'den 36.000'in üzerine çıkartılmıştır.

Ülkemizde 1986-1987 öğrenim yılında toplam üniversite öğrencisi sayısı 481.600'

dür. Bu rakamın yüzde 66.6'sını erkek, yüzde 33.4'ünü ise kız öğrenciler oluşturmaktadır. 1987-1988 yılında ise toplam üniversite öğrencisi sayısı 356.522'ye düşmüştür.

Üniversite ve yüksekokul son sınıf öğrencilerinin iş beklentilerini tesbit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada deep-interview tekniği kullanılmıştır.

II. BULGULAR

1. Üniversite ve yüksekokul son sınıf öğrencilerinin iş beklentilerine yönelik olarak yapılan ankete cevap veren grubun yüzde 60'ı erkek, yüzde 40'ı kadındır (GRAFİK:1).
2. Söz konusu ankete katılan bu grubun yüzde 28.8'i idari bilimler, yüzde 28.8'i sosyal bilimler, yüzde 26.3'ü teknik, yüzde 12.5'i tıp (Eczacılık, veterinerlik, dişçilik), yüzde 3.6'sı da diğer branşlarda eğitim görmektedirler (GRAFİK:2).
3. Ankette kapsananlardan devamlı olmamak kaydıyla part-time işlerde çalışanların oranı yüzde 40, çalışmayanların oranı ise yüzde 60'tır. Part-time çalışanlardan hali hazırda çalışmaya devam etmekte olanlar yüzde 43.8, çalışmayanlar yüzde 56.2 oranlarında dağılmışlardır (GRAFİK:3-4).
4. Part-time bir işte çalışmayanlardan böyle bir işi zaten aramayanlar yüzde 72.9, arayan fakat bulamayanlar yüzde 16.7, arayan, fakat buldukları iş kendi şartlarına uymayanlar yüzde 10.4'lük bir dağılım göstermektedirler (GRAFİK:5).
5. Part-time bir işi aramayanlar öğrencilikleri sırasında çalışmama nedenlerine göre şu oranlarda dağılmaktadır;
Bu dağılımda, en yüksek oran "derslerim yoğun ve okul saatlerim elverişli değil" nedenine aittir (Yüzde 57.1). Çalışmama nedeni olarak "paraya ihtiyacım yok" cevabı verenlerin oranı yüzde 25.7'dir. Ailesi onaylamadığı için çalışmayanlar yüzde 5.7, hiç düşünmedim cevabını verenler yüzde 5.7, işverenlerin kabul edecekleri kanısında olmayanlar yüzde 2.9 ve diğer nedenler yüzde 2.9 şeklinde sıralanmaktadır (GRAFİK:6).
6. Söz konusu ankette, "Yüksek eğitim gören bir öğrenci olarak yaz tatillerinde çalışmanın ve sigortalı olmanın avantajına inanıyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. Alınan cevapların oransal dağılımı, yüzde 57.5 "Evet, inanıyorum", Yüzde 37.5 "Evet, avantajına inanıyorum, fakat yaz tatilimi de çalışarak geçiremem", yüzde 5 "Hayır, kesinlikle gereksiz" şeklindedir (GRAFİK:7).

7. Diğer bir soru "Ne zaman işe girmeyi planlıyorsunuz?" şeklindedir. Alınan cevapların oransal dağılımı şöyle olmuştur; Okul bitirdikten hemen sonra işe girmeyi planlayanlar yüzde 61.2, henüz karar verememiş olanlar yüzde 20.0, iş sınavlarının sonucuna göre işe girme zamanlarının belli olacağını söyleyenler yüzde 10.0, ne zaman iş bulursa çalışmaya başlayacaklarını söyleyenler yüzde 8.8 (GRAFİK:8).
8. Anket kapsamındakilerin öğrenimlerini tamamladıktan sonra nerede ve nasıl iş arayacakları konusundaki fikirleri ise şöyle sıralanmaktadır;
- Yüzde 22.5'i özel bir şirkette ve ilan yolu ile başvurarak iş arayacaktır. Yüzde 8.8'i yine özel bir şirkette, tanıdıklar aracılığıyla iş arayacaktır. Kendi işini kuracakların oranı yüzde 8.8'dir.
- Yüzde 7.5'i bir kamu kurumunda ve sınava girerek iş bulmayı düşünmektedir. Avukatlık bürosu açacak olanların dağılımı yüzde 6.2'dir.
- Okullarında asistan olarak kalmayı düşünenlerin oranı da yüzde 6.2'dir. Yüzde 5.0'lık grubun ilgili soruya cevabı "tanıdıklarım sayesinde işim hazır" olmuştur.
- Yine yüzde 5.0'lık bir grup mecburi hizmetten sonra özel bir klinikte çalışmayı planlamaktadır.
- Başka bir şehirde yakınları sayesinde iş bulmayı planlayanlar yüzde 3.7'dir. Özel bir fabrikada ve sınava girerek iş arayacakların oranı da yüzde 3.7'dir.
- Part-time çalıştığı şirkette çalışmaya devam edeceklerin oranı yine yüzde 3.7'dir. Yüzde 3.7'lik bir grup da okulda asılan iş ilanlarını takip edecektir. İhtisas yaptıktan sonra, özel bir hastanede çalışmayı planlayanların oranı yüzde 2.5'tir.
- Yine yüzde 2.5'lik bir grup öğrenimini bitirdikten sonra yurtdışına gitmeyi düşünmektedir.
- Bankalarda ve sınava girerek iş arayacak olanların oranı da yüzde 2.5'tir. Yüzde 2.5'lik bir başka kesim ise hemen iş aramayı düşünmemektedir.
- İlgili grubun yüzde 1.3'ü stajını yaptığı yerde ve mülakatla iş aramayı planlamaktadır.
- Yüzde 1.3'ü ise mesleği ile ilgili özel ya da kamu kuruluşlarında ve şahsen başvurarak iş arayacaklardır.
- Part-Time iş bulup master yapmayı planlayanların oranı da yüzde 1.3'tür. Kalan yüzde 1.3'lük kesim ise İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığı ile iş arayacaktır (TABLO:1).

9. Anket kapsamındaki öğrencilerden kendi öğrenim dallarında uygun bir alanda kolayca iş bulabileceklerine inananların oranı yüzde 78.8'dir. İnanmayanların oranı ise yüzde 21.2'dir (GRAFİK: 9). Kendi öğrenim dallarına uygun alanlarda kolayca iş bulabileceklerine inananların inanma nedenleri ve oransal dağılımları şöyledir (TABLO:2).

Mesleğini iş olanakları oldukça fazla bir meslek olarak değerlendirenlerin oranı yüzde 28.6'dır. Mesleğini "çok geçerli" olarak nitelendirenlerin oranı yüzde 23.8'dir. Mesleğine ihtiyaç olduğunu belirtenler yüzde 17.5 oranındadır. Mesleğini yeni, gelişen ve önemi bilinen bir meslek olarak değerlendirenlerin oranı yüzde 11.1'dir. Yüzde 6.3'lük grup "bilgilerimi pratikle birleştirirsem her zaman iş bulabilirim" demektedir. İşini şimdiden hazır olanların oranı da yüzde 6.3'tür. Başarılı bir öğrenci olduğu için tercih edileceği görüşünde olanların oranı yüzde 4.8'dir. Kalan yüzde 1.6'lık kısım ise, yaratıcı bir insanın her zaman iş bulacağına inanmaktadır.

Kendi öğrenim dallarına uygun bir alanda kolayca iş bulabileceklerine inananların inanmama nedenleri ve oransal dağılımı ise şöyledir (TABLO:3); Gereğinden çok, fakat yetersiz okul var ve çok öğrenci alınması eğitim kalitesini düşürdü diyenlerin oranı yüzde 29.5'tir. Yüzde 17.6'lık grup işe girmede talebin çok fazla olduğunu ifade etmiştir. Mesleğinin güncelliğini yitirdiğini ifade edenlerin oranı da yüzde 17.6'dır. Yine yüzde 17.6'lık kısım mesleğinin çalışma alanının çok sınırlı olduğunu söylemektedir. Kendi branşından mezun olanların çok sayıda olduğunu yüzde 5.9 oranında belirten olmuştur. Yabancı dilin işe girmede büyük sorun olduğunu ifade edenlerin oranı da yüzde 5.9'dur. Kendi öğrenim dallarına uygun alanlarda ve kolayca iş bulabileceklerine inanmama nedeni olarak "ülke koşulları"nı öne sürenlerin oranı ise yine 5.9'dur.

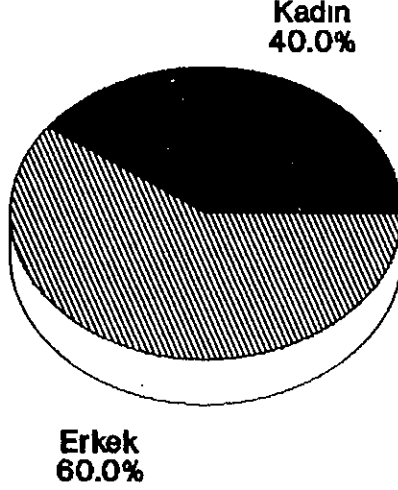
10. Anket kapsamındaki üniversite ve yüksekokul son sınıf öğrencilerine "Kendi öğrenim dalınız dışında, bir başka işte çalışmayı ister misiniz?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya "Hayır" cevabı verenlerin oranı yüzde 72.5'tir. "Evet" cevabı verenlerin oranı ise yüzde 27.5'tir. (GRAFİK:10). "Hayır" cevabı verenler, kendi öğrenim dalları dışında bir başka işte çalışmak istememe nedenlerini muhtelif şekillerde ifade etmişlerdir. bu nedenler ve oransal dağılımları şu şekildedir. (TABLO: 4). Mesleğini sevenler yüzde 51.8, "Bu kadar yıl boşa okumadım" diyenler yüzde 17.3, mesleğinde başarılı olmak isteyenler yüzde 8.6, iş alanının fazla olduğunu, dolayısıyla başka bir alanda çalışmaya gerek olmadığını ifade edenler yine yüzde 8.6'dır. Bir başka işte başarılı olamayacaklarını öne sürenler de yine yüzde 8.6 oranındadır.

"Başka bir iş beni tatmin etmez" diyenler yüzde 3.4, başka bir işte çalışmak için referans gerektiğini, bunun da olmadığını ifade edenler yüzde 1.7'dir. "Kendi öğrenim dalınız dışında bir başka işte çalışmak ister misiniz? sorusuna "Evet" cevabı verenlerin öne sürdükleri nedenler ve dağılımları ise şöyledir (TABLO:5). "Daha çok para kazanabileceğim için" diyenler yüzde 31.8, mesleğini sıkıcı bulanlar yüzde 18.2, daha çekici bir işi tercih edenler de yine yüzde 18.2'dir. Başka bir alanda bilgi edinmek ve söz sahibi olmak isteyenler yüzde 13.7, kendi alanında iş bulamazlarsa başka alanlarda çalışmaya mecbur olduklarını ifade edenler yüzde 9.1, mesleğinin önemini gittikçe yitirdiğini neden olarak öne sürenler yüzde 4.5 ve part-time çalıştıkları iş nedeniyle bu fikri benimseyenler de yine yüzde 4.5 oranındadır.

ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN
İŞ BEKLENTİLERİNE YÖNELİK ANKETİN
SONUÇ GRAFİKLERİ VE TABLOLARI

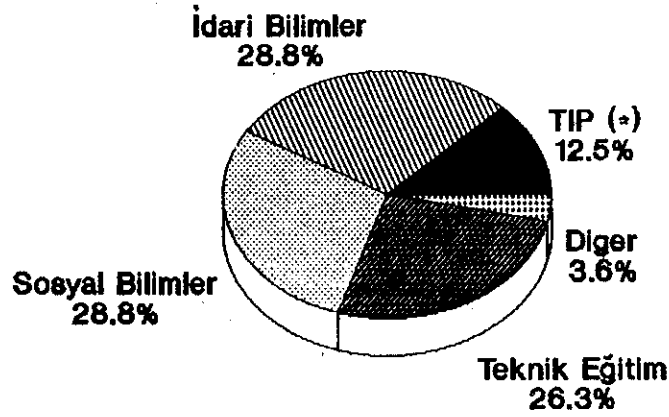
Grafik: 1

ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN CİNSİYET DURUMLARI

Grafik:2

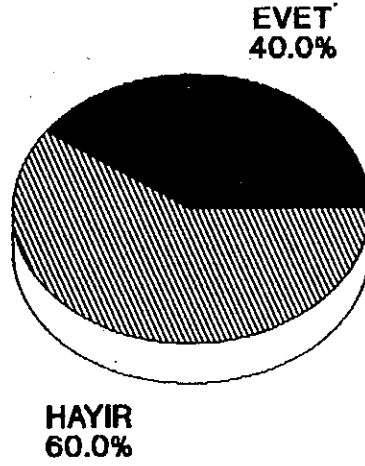
ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİMİNİ GÖRDÜKLERİ BRANŞLAR

(*) Dişçilik, eczacılık, veterinerlik
dahil.

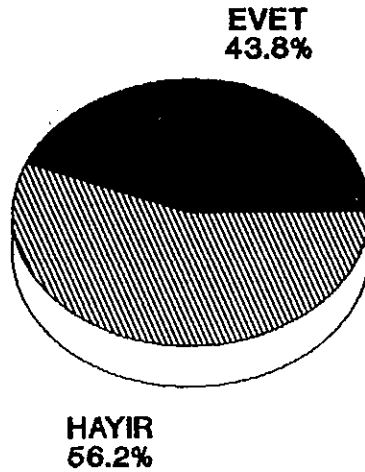
Grafik:3

**ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN PART-TİME ÇALIŞMA
DURUMLARI**

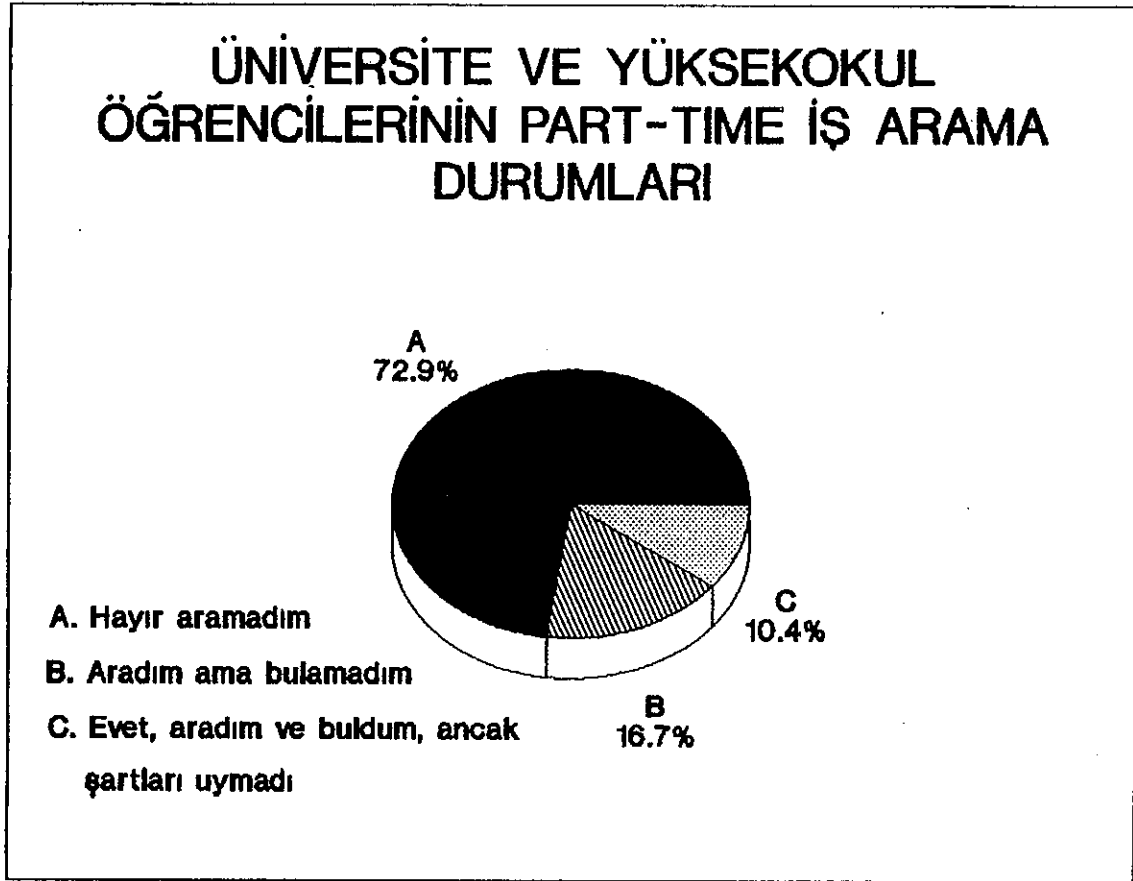

Grafik:4

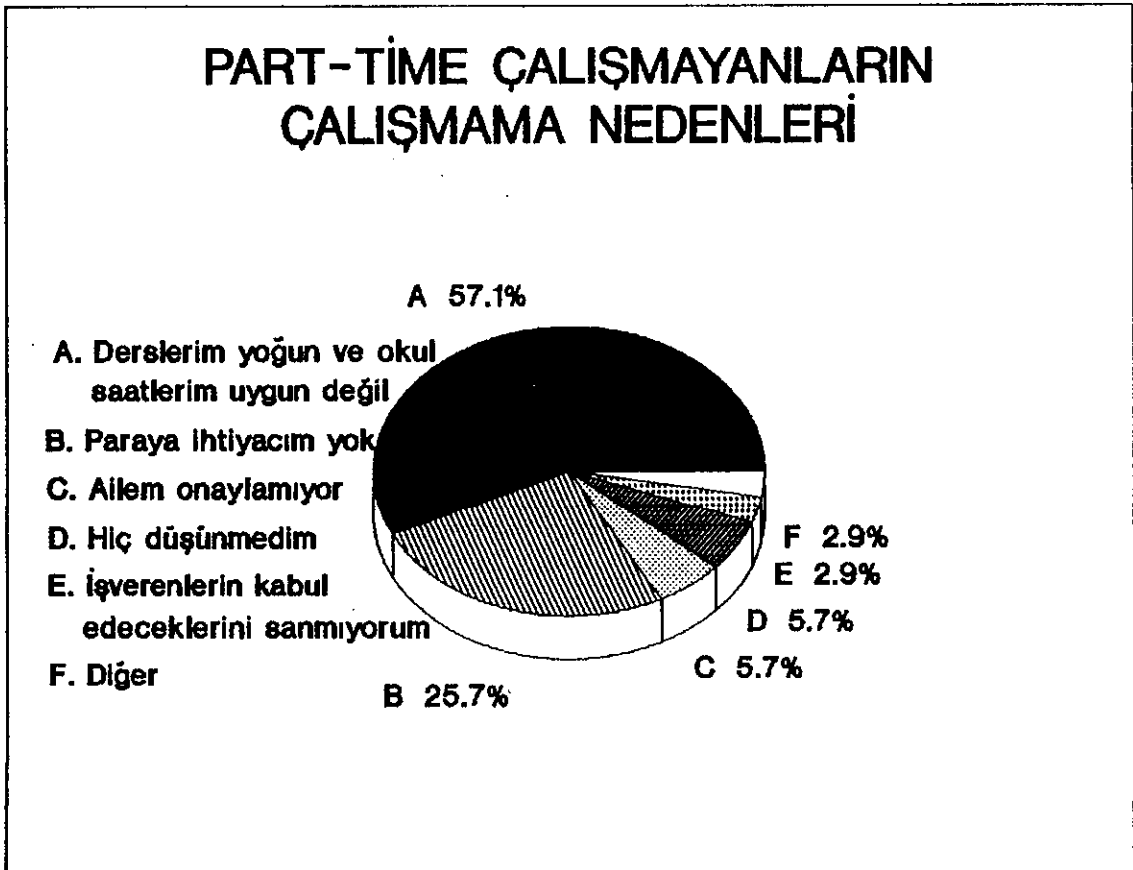
**ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN HALEN PART-TİME
ÇALIŞMA DURUMLARI**

Grafik:5

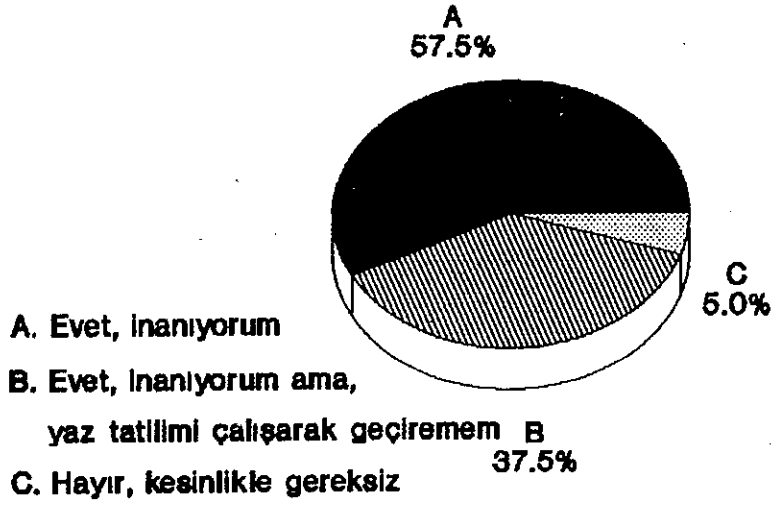

Grafik:6

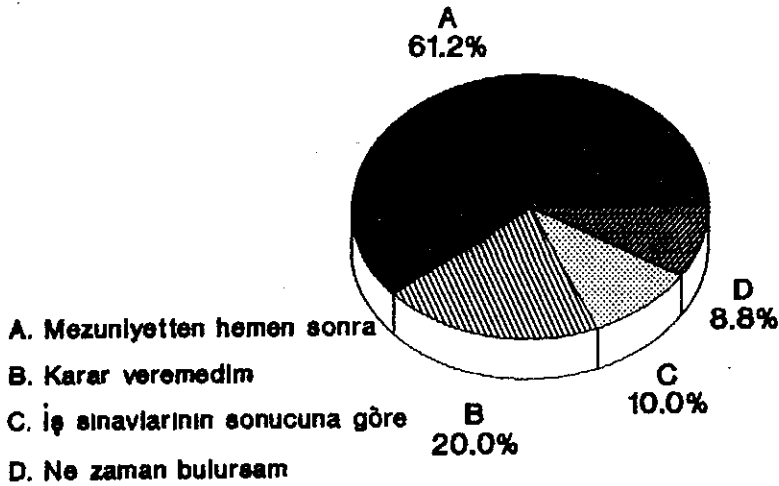
Grafik:7

ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YAZIN ÇALIŞMANIN AVANTAJINA İNANMALARI

Grafik:8

ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN NE ZAMAN İŞE GİRMEYİ PLANLADIKLARI

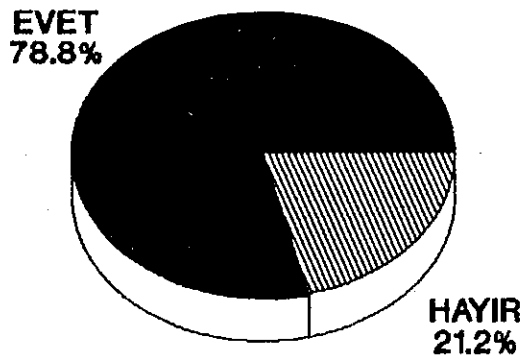
TABLO: 1

ANKETTE KAPSANAN SON SINIF ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENİMLERİNİ TAMAMLADIKTAN SONRA NEREDE VE
NASIL İŞ ARAYACAKLARI DURUMUNA GÖRE ORANSAL DAĞILIM

Öğrencilerin Fikirleri	Yüzde
Özel bir şirkette ve ilan yolu ile başvurarak	22.5
Özel bir şirkette ve tanıdıkları aracılığıyla	8.8
Kendi işimi kuracağım	8.8
Bir kamu kurumuna ve sınava girerek	7.5
Avukatlık bürosu açacağım	6.2
Okulda asistan olarak kalacağım	6.2
Tanıdıklarım sayesinde işim hazır	5.0
Mecburi hizmetten sonra özel bir klinikte çalışacağım	5.0
Başka bir şehirde ve yakınlarım sayesinde	3.7
Özel bir fabrikada ve sınava girerek	3.7
Part-time çalıştığım şirkette devam edeceğim	3.7
Okulda asılan iş ilanlarını takip edeceğim	3.7
İhtisas yaptıktan sonra özel bir hastanede	2.5
Yurtdışına gitmeyi düşünüyorum	2.5
Bankalardan birine ve sınava girerek	2.5
Hemen iş aramayı düşünmüyorum	2.5
Stajımı yaptığım yerde ve mülakatla	1.3
Mesleğimle ilgili özel ya da kamu kuruluşlarına ve şahsen başvurarak	1.3
Part-time bir iş bulup master yapacağım	1.3
İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla	1.3
Toplam	100.0

Grafik:9

ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KOLAYCA İŞ BULACAKLARINA İNANMALARI

TABLO: 2

ANKETTE KAPSANAN SON SINIF ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNDEN KENDİ
ÖĞRENİM DALINA UYGUN BİR ALANDA KOLAYCA İŞ BULABİLECEKLERİNE
İNANANLARIN İNANMA NEDENLERİNE GÖRE ORANSAL DAĞILIM

İnanma Nedenleri	Yüzde
İş olanakları oldukça fazla bir meslek	28.6
Mesleğim çok geçerli	23.8
Mesleğime ihtiyaç var	17.5
Yeni ve gelişen bir meslek ve önemi biliniyor	11.1
Bilgilerimi pratikle birleştirirsem her zaman iş var	6.3
İşim şimdiden hazır	6.3
Başarılı bir öğrenci olduğum için tercih edilirim	4.8
Yaratıcı bir insan her zaman iş bulur	1.6
Toplam	100.0

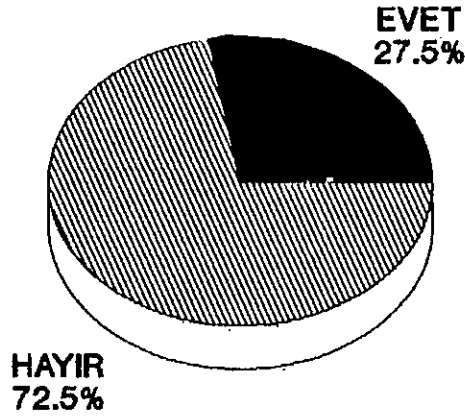
TABLO: 3

ANKETTE SON SINIF ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNDEN
KENDİ ÖĞRENİM DALINA UYGUN BİR ALANDA KOLAYCA İŞ BULABİLECEĞİNE
İNANMAYANLARIN, İNANMAMA NEDENLERİNE GÖRE ORANSAL DAĞILIM

İnanmama Nedenleri	Yüzde
Gereğinden fazla ve yetersiz okul var ve çok öğrenci alınması eğitim kalitesini düşürdü	29.5
İşe girmede talep çok fazla	17.6
Mesleğim güncelliğini yitirdi	17.6
Çalışma alanı çok sınırlı bir mesleğim var	17.6
Branşımın mezunu çok fazla	5.9
Dil işe girmede büyük sorun	5.9
Ülke koşullarından ötürü inanmıyorum	5.9
Toplam	100.0

Grafik: 10

ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BAŞKA BİR MESLEKTE ÇALIŞMAYI İSTEMELERİ

TABLO: 4

ANKETTE KAPSANAN SON SINIF ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNDEN
KENDİ ÖĞRENİM DALININ DIŞINDA BİR BAŞKA İŞTE ÇALIŞMAK
İSTEMEYENLERİN İSTEMEME NEDENLERİNE GÖRE ORANSAL DAĞILIM

İstememe Nedeni	Yüzde
Mesleğimi seviyorum	51.8
Bu kadar yıl boşa okumadım	17.3
Mesleğimde başarılı olmak istiyorum	8.6
İş alanım fazla, gerek duymuyorum	8.6
Başka bir işte başarılı olamam	8.6
Başka bir iş beni tatmin etmez	3.4
Başka bir iş için referans gerekir ki,o da yok	1.7
Toplam	100.0

TABLO: 5

ANKETTE KAPSANAN SON SINIF ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİNDEN
KENDİ ÖĞRENİM DALININ DIŞINDA BİR BAŞKA İŞTE ÇALIŞMAK
İSTEMEYENLERİN İSTEME NEDENLERİNE GÖRE ORANSAL DAĞILIM

İsteme Nedeni	Yüzde
Daha çok para kazanabileceğim için	31.8
Mesleğimi sıkıcı buluyorum	18.2
Daha çekici bir işi tercih ederim	18.2
Başka bir alanda bilgi edinmek ve sözsahibi olmak için	13.7
Kendi alanımda iş bulamazsam mecburum	9.1
Mesleğim önemini giderek yitirdiği için	4.5
Part-time çalıştığım iş bu fikri verdi	4.5
Toplam	100.0

İŞSİZLİKLE MÜCADELE KONUSUNDA DEVLET POLİTİKASI

T.C.Başbakanlık DPT, Sosyal Planlama Dairesi İstihdam Grubu tarafından Aralık 1982'de hazırlanan "İşsizlik Sorunu ve İstihdam Politikası" başlıklı raporda "İŞSİZLİK" tanımına şu şekilde yaklaşılmaktadır:

"Türkiye'de istihdam sorunu, temelde bir açık işsizlik olarak değil, mevcut gelirin daha küçük parçalar halinde bölüşülmesi sonucu yaygınlaşan bir nisbi fakirlik olarak ortaya çıkmakta olup, tarım sektöründe görülen açık ve mevsimlik işsizlik yanında, tarım dışı sektörlerde açık işsizlikle ümidi kırılmış işgücü ve vasıflı işgücü kıtlığı şeklinde belirlemektedir."

Yine aynı birim tarafından Mart 1984'te hazırlanan "İşsizlikle Mücadele Politikaları" adlı dokümanda işsizlik tanımı şu şekilde ele alınmaktadır:

Çalışmak isteyen ve çalışabilir durumdaki bütün işgücünün yeteneklerini değerlendirebilecekleri uğraş ve işlerde çalışarak üretimde yerlerini almaları durumuna "tam istihdam" denilmektedir. Ancak ekonominin genel işleyişi içinde, toplam işgücü arzı ile toplam işgücü talebi arasında negatif bir açık bulunmaktadır.

İşsizlik olarak ifade edilen bu negatif açık; "iş arayan (açık) işsizlerle" acil bir iş bulma ihtiyacı içinde bulunmayan veya bütün gayretlerine rağmen uygun bir iş bulamadığı için umudu kırılan, "iş aramayan işsizleri" kapsamakta ve bu tarif çerçevesinde takip edilecek istihdam politikalarının hedef alacağı grup, öncelikle açık işsizler olmaktadır.

İşsizlikle mücadele konusunda ise geçmiş dönemlerle ilgili şu görüş beyan edilmektedir.

Uzun dönemde işsizlik meselesinin çözümü için öngörülen politika ve tedbirlerin uygulanması sırasında, bir yandan bu tedbirlerin ekonomik politikalarla yeterince desteklenmediği, diğer yandan ise uygulayıcı kuruluşlar arasında yeterli koordinasyon ve işbirliğinin sağlanamadığı görülmüştür.

İşsizlikle mücadele konusunda Devlet Bakanlığı İşsizlikle Mücadele Yürütme ve Koordinasyon Kurulu'nun Haziran 1985'te hazırlamış olduğu raporda bu konuda Hükümet tarafından öngörülen strateji:

- . İstihdam yaratıcı,
- . İstihdam yaratılmasını engelleyici ortamların yeniden düzenlenmesi veya,
- . İlk iki tedbirin yapacağı olumlu etkiyi doğrudan sağlayıcı (ki bu gelir arttırımıdır) çarelerin herbirini birer proje olarak ele almaktır, şeklindedir.

1988 yılı Hükümet Programı'nda "İstihdam" başlığı altında işsizlik konusuna özetle şöyle yaklaşılmaktadır:

1986 yılında 18.5 milyon kişi olan sivil işgücü arzı 1987 yılında 18.8 milyon kişiye ulaşmış olup, 1988 yılında 19.1 milyon kişi olması beklenmektedir.

1987 yılında yatırım teşvik belgesi almış bulunan projelerin toplam yatırım tutarı 1984'e göre yüzde 518 civarında artarak 6837.4 milyar liraya ulaşmıştır. Bu projelerin sahip olduğu istihdam kapasitesi, yüzde 2.7'si tarım, yüzde 6.4'ü madencilik, yüzde 54.1'i imalat sanayii, yüzde 3'ü enerji ve yüzde 33.8'i hizmet sektörlerinde olmak üzere toplam 164.012 kişidir. Teşvik sisteminde üretim artışı, istihdam etkisi, teknoloji, ihracat kapasitesini birlikte değerlendirecek ve uygun alt sektörlerde emek yoğun teknolojilerin teşvikini sağlayacak bir düzenlemeye olan ihtiyaç devam etmektedir.

İşgücü fazlasının kalkınma hızı, yatırım artışı ve işgücüne vasıf kazandırma çalışmalarına paralel olarak gerileme eğiliminde olduğu görülmektedir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu dışında iş arayanların kayda geçirilmeleri ve sistemli iş arayabilmeleri için uygulanan politikalar sonucu, kayıtsız işsizlerin büyük bölümü, kayıtlı işsizler arasında yer almış, bunun sonucu olarak da kayıtsız işsiz oranı düşmüştür.

işsizliğin genç kesimde yoğunlaşması durumu devam etmektedir. İş arayan açık işsizlerin yaş grupları itibariyle dağılımında; 1988 yılında yüzde 42 ile 20-24 yaş grubu ve yüzde 24.9 ile 25-29 yaş grubu işsizler ilk sıralarda yer almaktadır. Yine aynı yıl iş arayan açık işsizlerin eğitim durumu itibariyle dağılımında ise, ilkokul mezunu olanlar yüzde 52.9'luk oranla en geniş kesim durumunda bulunmakta, bunu yüzde 17.3 ile genel lise mezunları takip etmektedir. Meslek lisesi, yüksek okul veya fakülte mezunlarının işsiz kalmaları esasen söz konusu olmayıp, görünen işsizlik, kişilerin kabul edecekleri işlerde bölge, şehir ve işyeri tercihlerini ön plana çıkarmalarıyla ilgilidir.

İşgücü piyasası ile ilgili sorunun ana bölümünü, yüksek oranlarda açık işsizlik değil, yaygın bir verimsiz çalışma ve gelir yetersizliği meydana getirmektedir. Tarım kesiminde çalışan kişi başına katma değer; sanayi kesimine göre 7.5, hizmet kesimine göre 5.5 kat düşük bulunmaktadır. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde emek verimliliği açısından bu sektörler arasında bu ölçüde fark görülmemektedir.

1988 yılı programında işsizlik konusuna getirilecek tedbirler de şu şekilde özetlenmektedir:

1. Teşebbüs gücünün geliştirilmesi ve kullanılması amacıyla başlatılan çalışmalar çerçevesinde, kendi işini kuracaklara çok yönlü destek hizmetleri geliştirilerek yaygınlaştırılacaktır.
2. Genç işsizleri azaltmak ve vasıflı işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla beceri eğitimi verilmesi çalışmalarına devam edilecek, bu konuda özel sektör kuruluşlarının katkı ve katılımlarını teşvik edecek mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.
3. İstihdamın geliştirilmesine olumlu etkileri dikkate alınarak, mahalli özellikler taşıyan hediyeelik eşya üretiminin teşvik edilmesi ve ev pansiyonculuğunun geliştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.
4. Küçük ve orta büyüklükteki sanayie sağlanan teknik yardım, eğitim ve kredi destekleri yaygınlaştırılacaktır.
5. Pazarlama konusundaki sorunların çözümüne yönelik etkili çalışmalar yapılacaktır, küçük sanayi ile mahalli sanat ürünlerinin pazarlarını genişleterek istihdam artışı sağlamak üzere destek hizmetleri başlatılacak ve pazarlama şirketleri kurulması teşvik edilecektir.
6. Lise ve kız meslek lisesi mezunlarının kreş, yuva ve ana sınıfı eğitmeni olarak istihdam edilmesi için mevzuat değişikliği yapılacaktır.

7. Teknolojik yenilikleri ihmal etmeden uygun üretim dallarında emek-yoğun teknolojileri kullanan faaliyetlerin teşvik edilmesine devam edilecek, teşvik edilebilecek emek-yoğun faaliyet alanlarının seçiminde yol gösterecek olan ve alt sektörler bazında yürütülen teknoloji tesbiti çalışmaları tamamlanacaktır.
8. İş ve şehir beğenmeme, sadece bulunulan yerde iş arama, bazı dallarda önemli miktarlarda işsiz bulunurken bazı dallarda işçi bulamama gibi problemlerin en aza indirilmesini sağlamak ve böylece işgücünün arz hareketliliğini arttırmak üzere rehberlik çalışmaları yanısıra iş öncesi eğitim faaliyetlerine ağırlık verilecektir.
9. Gelişmiş ülkelere paralel, etkili ve düzenli bir işgücü piyasası bilgi sistemi kurulması çalışmaları başlatılacak ve süratle sonuçlandırılacaktır.
10. İstihdamı geliştirme faaliyetlerinin bir bütünlük içersinde koordine edilip yönlendirilmesi ve teşvik edilmesini sağlayacak bir fon KİT'lerden bazılarının özelleştirilmesi sonucu iş değiştirmek zorunda kalacakların yeni firma, sektör ve iş kollarında istihdam edilebilmeleri için eğitim dahil çeşitli hizmetleri sağlamak üzere, satışlardan elde edilecek gelirlerden yapılacak tahsislerle teşkil edilecektir.
11. İşgücü verimliliğinin arttırılması amacıyla işyerlerinde tedbirler alınacak ve verimlilik-gelir ilişkisi konusunda düzenlemeler yapılacaktır.
12. Sanayideki mevcut kapasite kullanım seviyesinin yükseltilmesi çalışmalarına devam edilecektir.
13. İşgücü hareketliliği ile verimlilik üzerinde olumlu gelişmeler sağlanması mümkün olan esnek zamanlı çalışma türlerinin (part-time) uygun sektör ve işyerlerinde kullanılabilmesi için gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

1985-1989 dönemini kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işsizlik konusuna ve ilgili tedbir ve politikalara şöyle yaklaşılmaktadır:

"Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile getirilen çeşitli politikalar sonucunda;

- * Ekonominin dışa açılmasıyla, ülkenin kaynak dağılımına uygun düşen iş kollarının gelişmesi,
- * Gerçekçi faktör fiyat politikası ile daha emek-yoğun teknolojilerin kullanımına yönelinmesi,
- * Kapasite kullanımının yükselmesi,
- * İş barışının sürdürülmesi,

- * Okul içi ve yaygın eğitim programlarının fonksiyonel hale getirilmesi ve işe dönük ve hizmet içi eğitimin teşvik edilmesi yoluyla vasıfsız işgücünün vasıf kazanarak istihdamının kolaylaştırılması,
- * Yabancı sermaye akışının hızlandırılması ve serbest bölgelerin geliştirilmesi yoluyla istihdam imkanlarının arttırılması,
- * Konut yapımı ve özellikle işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde kamu altyapı ve bayındırlık projeleri uygulamalarıyla bölgesel işsizliğin massedilmesi,
- * Mahalli teşebbüs potansiyelini değerlendiren, istihdam ve üretime olumlu etkisi bulunan sanatkar ve küçük seviyedeki sanayiın büyümesi ve yaygınlaşması sağlanacaktır."

Bu hedefler doğrultusunda saptanan ilke ve politikalar şunlardır:

- * İstihdam politikasının sanayileşmeye ve sektör politikalarına entegre edilmesi gereklidir. Bu sebeple, sektör ve alt sektörlerin teknoloji seçimleri, teşvik politikaları, yatırımların yurt sathında dağılımları, sektörel üretim hedefleri ile mal ve hizmet bazında faktör tercihleri iç ve dış piyasa şartları, ekonominin genel dengeleri içinde istihdama etkileri açısından dikkate alınacak; böylece ekonomik ve sosyal politikalarda istihdam arttırma amacı öncelikle değerlendirilecektir.
- * İstihdam artışı, yatırım hacminin, yatırımların verimliliğinin, üretim sektörünün ve üretim tekniğinin fonksiyonu olarak belirlenecektir. Emek ile sermaye faktörlerinin kullanım oranı, ülkenin kaynak dağılımına uygun bir yönde geliştirilecektir. Ayrıca, emek yoğunluğu daha yüksek olan (tarıma dayalı sanayi gibi) iktisadi faaliyet dallarının, sahip oldukları potansiyelden azami ölçüde yararlanılacaktır.
- * Halen kullanılmakta olan kaynakların işsizliğin azaltılmasında daha rasyonel yollarla değerlendirilmesi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerine hız verilecek, işgücü arz ve talep piyasalarında istihdamı arttırıcı yeni düzenlemelere gidilecektir.
- * İşçi başına yatırım açısından ele alındığında, bazı alt sektörlerde daha çok istihdam açıldığı görülmektedir. Nitekim, ilkökul mezunu işsizleri yüzde 70 ile en yüksek oranda kullanan alt sektörler; ağaç işleme, mobilya, giyim, elektrik makinaları, taşıt araçları imalatı ve bakımı alt sektörlerinde or-

talama sermaye yatırımı 1983 yılı fiyatları ile 0.9 milyon TL'dir. Buna karşılık, petrol arama, enerji üretimi gibi alt sektörlerde ise ilkokul mezunu işgücü kullanım oranı yüzde 20'nin altında olup, sermaye yatırımı ise milyonlarca lira olmaktadır. Bu durumda, iç ve dış talep, enerji, dış döviz gereği gibi kısıtlamalar çerçevesinde aynı toplam milli gelir artışı ile daha çok istihdam sağlayacak yatırımlara öncelik verilecektir.

- * işgücü talebi yönünden, Kalkınma Planının genel hedefleri çerçevesinde olmak kaydıyla, 1 milyon TL katma değer elde edilirken daha çok istihdam yeri sağlayan alt sektörlerle öncelik tanınması önem kazanmaktadır. Mesela, gıda imalatında 13.9, hayvancılık ve ormancılıkta 4.9, dokuma ve çırçırılama 3.8, ayakkabı imalatında 3.1, giyimde 3, otel ve lokantacılıkta 2.9, bina inşaatında 2.4, ağaç ve mobilyada 2.1 kişinin istihdamını 1983 fiyatlarıyla, 1 milyon TL'lik bir katma değer artışı ile sağlamak mümkündür.
- * 15-19 yaş grubunda bulunan her 100 gençten Türkiye ortalaması olarak, 10.5'i açık işsiz durumunda bulunmaktadır. Ancak il ve ilçe merkezleri olarak ele alındığında aynı yaş grubunda toplam işgücü fazlası oranı ise yüzde 28.5'e ulaşmakta, yalnızca kadınlarda bu oran yüzde 39.3 olmaktadır. Bu durum işsizler içinde genç işsizlerin önemini ortaya koymaktadır. Plan döneminde yıllık programlarla genç işsizlere yönelik istihdam arttırıcı projeler hazırlanarak yürürlüğe konulacaktır.
- * Belli alt sektörler, belli nitelikteki işgücünü kullanmaktadır. 15-19, 20-24 yaş grubu ve ilkokul, ortaokul, lise mezunu ve benzeri eğitim grubundaki işgücüne talep yaratan alt sektörler tesbit edilmiş bulunmaktadır. Mesela; giyim, mobilya, basım, madeni eşya, elektrik makineleri ve taşıt araçları imalatı sektörleri yüzde 25-35 kadar 15-19 yaş grubu işgücünü istihdam etmektedir. Buna karşılık petrol madenciliği, enerji üretimi, toptan ticaret, bankacılık gibi alt sektörler, 15-19 yaş gençleri sadece yüzde 1-5 oranında istihdam edilmektedir.
- * Beşinci Beş Yıllık Plan döneminden itibaren, işgücü yoğunluğu yüksek sektörlerle ağırlık verilmesi ve en çok göç veren vilayetlere, bu sektör yatırımlarının götürülmesi esası uygulamaya konulacaktır.

- * Kırsal gelirin yükseltilmesi ve kırsal altyapısının geliştirilmesi amacıyla işsizlik açısından özellik gösteren bölgelerde mevsimlik işsizlere ek iş sağlamak üzere projeler ilave bir tedbir olarak uygulanacaktır.
- * GSMH'nin binde 2 ile 6.5'i kadar bir kaynak kullanarak önemli bir miktar işsize ek gelir ve istihdam sağlanması ve bu arada Türkiye'nin altyapı açığının kapatılmasına katkıda bulunulması mümkün olacaktır.
- * Özel projelerle, ekonomik açıdan verimliliği devletçe onaylanan, gerçek kaynaklarla finanse edilip enflasyona meydan vermeyen, kır ve kentteki mahalli işsiz ve boşta gezenlerle, öncelikle sosyal açıdan zaruret içindeki işsizlere hitap eden asgari ücret mukabili, mevsimlik olarak, geçici statüde istihdam imkanı sağlayacak nitelikte, özel amaçlı kamu projelerinin uygulamaya konması sağlanacaktır.
- * Türkiye'nin bir yandan yurt içinde işsizlikle mücadele ederken, diğer taraftan da yurtdışı istihdam imkanlarını değerlendirmeye devam etmesi zaruridir.
- * Tarımda kırsal hanehalkına, ilave tedbirlerle tarım dışı ek gelir temini gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle tarıma dayalı sanayi, el sanatları, küçük sanayi ve hizmetler ve yukarda değinilen özel projeler çerçevesinde, kırsal alana tarım dışı gelir sağlanacaktır.
- * İmalat sanayiindeki halihazır kullanım seviyesinin yükseltilmesi, bu amaçla ilave vardiya sayısının arttırılması teşvik edilecektir. Böylece kapasite kullanım oranı yükseltilerek imalat sanayiinde istihdam artışı sağlanacaktır. Beşinci Beş Yıllık Plan döneminde istihdamın en az yüzde 15, üretimin ise yüzde 25 kadar arttırılması hedef alınmıştır.
- * Özellikle genç işsizliğini azaltmak amacıyla, gençlere istihdam sağlayan işverenlerin vergi ve diğer yollarla teşvik edilmesi, gençlerin istihdam edilebilir hale getirilmesini mümkün kılacak nitelikte beceri eğitimiyle donatılmasına yardımcı olan işverenlere vergi iadesi uygulaması başlatılacaktır.
- * Orta öğretimden başlanarak okula devam eden ve etmeyen her kademe gençlere mesleğe yöneltme hizmetleri verilmesi sağlanacaktır.

- * İnşaat-konut sektöründe, orta büyüklükte şehir merkezlerine yönelinmesi, emek faktörünün daha fazla kullanılmasını sağlayacaktır.
- * Teşebbüs gücünün geliştirilmesi ve kullanılması teşvik edilecektir. Kendi işi- ni kuracaklara yardım hizmetleri geliştirilecektir.
- * Orta ve alt seviyeli mesleki ve teknik insan gücünün yerinde istihdamı ağırlık taşıyacaktır. Bu seviye insan gücünün çalışma hayatında görev, yetki, unvan, sorumluluk, ücret kademeleri ve kıstasları gibi sorunları çözülecek, hizmet-içi eğitimin ilerlemelerine temel teşkil etmesi esas alınacaktır.

EK 2

SORU FORMATLARI

İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU'NA İŞ İÇİN BAŞVURAN İŞÇİLER
ANKET FORMU

1. Cinsiyetiniz a. Erkek b. Kadın
- 2- Öğrenim durumunuz nedir?
 - a. Okur-yazar değil
 - b. Okur-yazar, okul bitirmemiş
 - c. İlkokul mezunu
 - d. Ortaokul mezunu
 - e. Meslek okulu mezunu
 - f. Lise mezunu
 - g. Fakülte veya yüksek okul mezunu
3. Medeni durumunuz nedir?
 - a. Evli
 - b. Hiç evlenmemiş
 - c. Eşi ölmüş
 - d. Boşanmış
4. Yaşınız:
5. Askerlik durumunuz a. Yaptı b. Yapmadı
(Dikkat! Sadece erkeklere sorulacaktır.)
6. Yabancı dil biliyor musunuz?
 - a. Evet
 - b. Hayır
 - c. Çok az
7. Mesleğiniz nedir ve iş tecrübeniz kaç yıldır?
8. Aradığınız işin özellikleri nelerdir
(Dikkat! Tek şık cevaplandırma hakkı vardır.)
 - a. Para
 - b. Sosyal güvenlik
 - c. İşyeri huzuru
9. Aradığınız işten beklediğiniz ücret nedir? (Net-Mart 1988)
10. Halen bir işte çalışıyor musunuz?
 - a. Evet
 - b. Hayır

11. Hangi sektörde çalışıyorsunuz? (Dikkat 10. soruya Evet diyenlere sorulacaktır.)
- A Tarıma dayalı sanayide
 - b. İmalat sanayiinde
 - c. Hizmet sektöründe
 - d. İnşaat ve ticaret sektöründe
12. Neden bir başka iş arıyorsunuz? (Dikkat 10. soruya Evet diyenlere sorulacaktır.)
- a. Parası tatmin etmiyor
 - b. Sosyal güvenliği yok
 - c. İşyeri huzursuz
13. Daha önce herhangi bir işte çalıştınız mı?
(Dikkat! 10. soruya Hayır diyenlere sorulacaktır.)
- a. Evet
 - b. Hayır
14. Daha önce hangi sektörlerde çalıştınız?
(Dikkat! 13. soruya Evet diyenlere sorulacaktır!)
- a. Tarıma dayalı sanayide
 - b. İmalat sanayiinde
 - c. Hizmet sektöründe
 - d. İnşaat ve ticaret sektöründe
15. Herhangibir Beceri Kazandırma Kursuna katıldınız mı?
- a. Evet
 - b. Hayır
16. Bir Beceri Kursuna katılmayı ister misiniz?
(Dikkat! 15. soruya Hayır diyenlere sorulacaktır.)
- a. Evet
 - b. Hayır
17. Bu şehir dışında, bir başka yerde iş bulsanız gider misiniz?
- a. Evet
 - b. Hayır
18. Ne zamandan beri iş arıyorsunuz?
- a. 1 aydan az
 - b. 16 aydır
 - c. 6 ay-1 yıl
 - d. 1 yıldan fazla

19. Vasıflarınıza (niteliklerinize) uygun iş bulacağınızı ümit ediyor musunuz?
- a. Evet
 - b. Hayır
 - c. Bilemiyorum
20. İş bulmak için nerelere başvurduunuz?
- a. İş ve İşçi Bulma Kurumu
 - b. Gazetelerdeki eleman aranıyor ilanları
 - c. Açılan sınavlara katılma
 - d. Yakın dost ve akrabalar vasıtasıyla
 - e. Diğer

Anket 331 erkek, 19 kadın olmak üzere 350 kişi tarafından cevaplanmıştır.

HERHANGİBİR İŞTE ÇALIŞMAYAN KADINLAR İÇİN
ANKET FORMU

(Dikkat! Halen bir işte çalışmayan kadınları kapsayacaktır.)

1. Eğitim düzeyiniz nedir?
 - a. Okur-yazar değil
 - b. Okur-yazar, okul bitirmemiş
 - c. İlkokul mezunu
 - d. Ortaokul mezunu
 - e. Lise veya dengi okul mezunu
 - f. Yüksekokul mezunu
2. Medeni durumunuz nedir?
 - a. Evli
 - b. Hiç evlenmemiş
 - c. Eşi ölmüş
 - d. Boşanmış
3. Hangi yaş grubuna giriyorsunuz?
 - a. 15-20 yaş
 - b. 21-30 yaş
 - c. 31-40 yaş
 - d. 41-50 yaş
 - e. 50-60 yaş
 - f. 60+ yaş
4. İçinde bulunduğunuz durumu, aşağıda okuyacaklarımızdan hangisi en iyi ifade ediyor?
 - a. Hiçbir mesleği olmayan, sade ev hanımı/kızı
 - b. Mesleği olan, ancak çalışmayan ev hanımı/kızı
 - c. Emekli olmuş ev hanımı/kızı
 - d. İş bulamadığı için çalışmayan ev hanımı/kızı
 - e. Herhangibir alanda çalışabileceği halde, kendi isteğiyle çalışmayan ev hanımı/kızı
 - f. Diğer (Belirtiniz)
5. Şimdiye kadar, kısa süreli de olsa bir çalışma ve iş hayatınız oldu mu?
 - a. Evet
 - b. Hayır

6. Bu işten neden ayrıldınız? (Dikkat 5. soruya Evet diyenlere sorulacaktır, tek işaretleme hakkı kullanılacaktır.)
 - a. Parası yetersizdi
 - b. Çalışma süresi çok uzundu
 - c. Sosyal güvenliği yoktu
 - d. İşyeri huzursuzdu
7. Çalıştığınız bu iş herhangi bir vasıf (nitelik) gerektiriyor mu?
 - a. Evet
 - b. Hayır
8. Çalışmamanızın sebebi nedir? (Dikkat! 5. soruya Hayır diyenlere sorulacaktır, tek şık işaretleme hakkı kullanılacaktır.)
 - a. Paraya ihtiyacım yok
 - b. Eşim veya babam izin vermiyor
 - c. Hiçbir niteliğim ve mesleğim yok
 - d. Ev işleri yeterince meşgul ediyor
 - e. Maddi ve manevi gerek duymuyorum
 - f. İş bulamıyorum
 - g. Uygun iş bulacağıma inanmıyorum
 - h. Diğer (Belirtiniz)
9. İş bulmak amacıyla herhangi bir girişiminiz oldu mu?
 - a. Evet
 - b. Hayır
10. İş bulmak için aşağıda okuyacağım birimlerden hangisine başvurduunuz? (Dikkat! 9. soruya Evet diyenlere sorulacak ve çoklu işaretleme yapılacaktır.)
 - a. İş ve İşçi Bulma Kurumu
 - b. Kamu kuruluşlarının açtıkları sınavlara başvuru
 - c. Gazetelerdeki eleman arama ilanlarını takip ederek
 - d. Yakın dost ve akraba vasıtasıyla
11. Hangi tür ve şartlarda bir iş arıyorsunuz?
 - a. Mesleğime ve niteliklerime uygun kamu kuruluşlarında
 - b. Mesleğime ve niteliklerime uygun özel kuruluşlarda
 - c. Kamu kuruluşlarından birinde, herhangi bir iş
 - d. Özel kuruluşlardan birinde, herhangi bir iş
12. Halen bulunduğunuz şehir dışında başka bir şehir, ilçe veya yerleşme biriminde iş bulsanız gider misiniz?
 - a. Evet
 - b. Hayır
 - c. Hiç düşünmedim

Anket toplam 324 kişi tarafından cevaplanmıştır.

ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL ÖĞRENCİLERİ İŞ BEKLENTİLERİ
ANKET FORMU

(Dikkat! Son sınıf öğrencilerini kapsayacaktır.)

1. Cinsiyetiniz a. Erkek b. Kadın
2. Halen eğitimi gördüğünüz dal (branş) aşağıdaki anacaklarımızdan hangisine girmektedir?
 - a. Tıp (Eczacılık, veterinerlik, dişçilik)
 - b. İdari Bilimler
 - c. Sosyal Bilimler
 - d. Teknik eğitim
 - f. Diğer (Belirtiniz)
3. Zaman zaman part-time bir işte hiç çalıştınız mı?
 - a. Evet
 - b. Hayır
4. Halen part-time bir işte çalışıyor musunuz?
(Dikkat! 3. soruya Evet diyenlere sorulacaktır.)
 - a. Evet
 - b. Hayır
5. Şimdiye kadar hiç part-time çalışmak için iş aradınız mı?
(Dikkat! 3. soruya Hayır diyenlere sorulacaktır.)
 - a. Evet, aradım ve buldum, ancak şartlarıma uymadı
 - b. Aradım, ama bulamadım
 - c. Hayır aramadım
6. Neden öğrenciliğiniz sırasında çalışmıyorsunuz?
(Dikkat 5. soruya Hayır diyenlere sorulacaktır.)
 - a. Derslerimin yoğunluğu ve okul saatlerim elverişli değil
 - b. Paraya ihtiyacım yok
 - d. İşverenlerin kabul edeceklerini sanmıyorum
 - e. Hiç düşünmedim
 - f. Diğer (Belirtiniz)
7. Yüksek eğitim gören bir öğrenci olarak yaz tatillerinde çalışmanın ve sigortalı olmanın avantajına inanıyor musunuz?
 - a. Evet, inanıyorum
 - b. Evet, avantajına inanıyorum ama, yaz tatilimi de çalışarak geçiremem
 - c. Hayır, kesinlikle gereksiz

8. Ne zaman işe girmeyi planlıyorsunuz?
 - a. Okul bittikten hemen sonra
 - b. İş sınavlarının sonucuna göre
 - c. Ne zaman bulursam
 - d. Karar vermedim
9. Öğreniminizi tamamladıktan sonra nerede ve nasıl iş arayacaksınız?
10. Kendi öğrenim dalınıza uygun bir alanda kolayca iş bulacağınıza inanıyor musunuz?
 - a. Evet
 - b. HayırNeden?
11. Kendi öğrenim dalınız dışında bir başka işte çalışmak ister misiniz?
 - a. Evet
 - b. HayırNeden?

Anket 192 Erkek, 128 Kadın olmak üzere toplam 320 kişi tarafından cevaplanmıştır.

İŞYERLERİ İŞÇİ TALEBİ ANKET FORMU

1. İşyerinin Ünvanı :
2. İşyerinin Faaliyet Konusu :
3. İşçi arama şekil ve kaynaklarınız nelerdir?
(Dikkat! Hangi madde uyuyorsa o harf(ler) yuvarlak içine alınacaktır.)
 - a. İş ve İşçi Bulma Kurumu
 - b. Gazete ilanları
 - c. İşyerinde ilan
 - d. Çalışan işçiler vasıtasıyla
 - e. Dost ve akrabalar vasıtasıyla
 - f. Diğer
4. İşçi seçme prosedürünüz nasıldır?
 - a. Yazılı veya sözlü sınav
 - b. Mülakat
 - c. Tavsiye-referans
 - d. Deneme
 - e. Diğer
5. 1987 yılında işe alınan işçi sayısı ne kadardır?
Erkek:
Kadın:
6. 1987 yılında işten ayrılan işçi sayısı ne kadardır?
Erkek:
Kadın:
7. Halen aranılan toplam işçi sayısı ne kadardır?
Erkek:
Kadın:
8. Aranılan işçilerde istenilen nitelikler nelerdir?
(Dikkat! Hangi şartlar aranıyorsa o harf(ler) yuvarlak içine alınacaktır.)
 - a. Öğrenim
 - b. İş tecrübesi
 - c. Cinsiyet
 - d. Yaş
 - e. Askerlik
 - f. Yabancı dil
 - g. Diğer

9. İş hakkında açıklama:

- a. İşçinin yapacağı iş :
- b. İşçiye verilecek ücret :
(Brüt)
- c. Çalışma saatleri :
- d. Sigorta durumu :
- e. Diğer (Belirtiniz) :

Ankete 200 işyeri cevap vermiştir.

